

Na podlagi 21. člen Zakona o lokalni samoupravi (Ur. l. RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08, 79/09, 51/10, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO, 11/18 – ZSPDSLS-1, 30/18, 61/20 – ZIUZEOP-A in 80/20 – ZIUOOPE), 15. člen Statuta Mestne občine Novo mesto (DUL, št. 14/19-UPB1 in 13/25) je Občinski svet Mestne občine Novo mesto na svoji 29. redni seji dne 7. 7. 2022 sprejel

MESTNA OBČINA NOVO MESTO

Strategija za Rome v Mestni občini Novo mesto za obdobje 2022–2030

KAZALO VSEBINE

UVOD.....	1
PRAVNE PODLAGE ZA SPREJEM STRATEGIJE	2
POSNETEK STANJA	3
Osnovni demografski podatki.....	3
Bivalne razmere.....	3
Lastništvo.....	4
Komunalna opremljenost po romskih naseljih (glej Tabelo 3.2)	5
Elektrifikacija po romskih naseljih (glej Tabelo 3.3).....	5
Urejenost naselij in varovanje okolja.....	6
Prijava bivališč po romskih naseljih v Mestni občini Novo mesto	6
Vzgoja in izobraževanje	6
Predšolska vzgoja	6
Osnovnošolsko izobraževanje	7
Izobraževanje odraslih	16
Socialno varstvo in zaposlovanje	17
Dejavnosti CSD DBK NM	17
Dejavnosti ZRSZ NM.....	19
Zdravstveno varstvo.....	21
Dejavnosti Zdravstvenega doma Novo mesto	21
Vključevanje v družbo in kultura.....	22
Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto.....	22
Dejavnosti Območnega združenja Rdečega križa Novo mesto.....	23
Dejavnosti Škofijske Karitas Novo mesto	24
Vzdrževanje javnega reda in miru.....	24
Policijska uprava Novo mesto	24
IZVEDBENI DEL	28
Cilji strategije za Rome 2022–2030.....	28
Cilji: Bivalne razmere.....	29
Cilji: Vzgoja in izobraževanje.....	29
Cilji: Socialno varstvo	30
Cilji: Zaposlovanje	31
Cilji: Vključevanje v družbo in kultura.....	32
Cilji: Zdravstveno varstvo	32
Cilji: Javna varnost	32
Ukrepi	33
Programski ukrepi	33
Infrastrukturni ukrepi.....	39
Priloge	43
Priloga A.....	43
Priloga B.....	45

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Statistični podatki o številu Romov po posameznih romskih naseljih in starostni strukturi v MONM za leto 2022/ ocena.....	3
Tabela 3.2: Objekti, priključeni na javno komunalno infrastrukturo	5
Tabela 3.3: Pregled elektrifikacije po romskih naseljih v MONM	5

Tabela 3.4: Romski otroci, vključeni v enoto Pikapolonica v naselju Žabjak Brezje	7
Tabela 3.5: Romski otroci na OŠ Bršljin	8
Tabela 3.6: Romski otroci na OŠ Center	8
Tabela 3.7: Romski otroci na OŠ Dragotina Ketteja.....	8
Tabela 3.8: Romski otroci na OŠ Drska.....	8
Tabela 3.9: Romski otroci na OŠ Grm	9
Tabela 3.10: Romski otroci na OŠ Otočec.....	9
Tabela 3.11: Romski otroci na OŠ Stopiče	9
Tabela 3.12: Romski otroci na OŠ Šmihel	10
Tabela 3.13: Romski otroci na PŠ Birčna vas.....	10
Tabela 3.14: Skupna preglednica vključenih učencev Romov v osnovnošolsko izobraževanje v MONM za leto 2020/2021.....	10
Tabela 3.15: Prisotnost romskih otrok v OŠ v odstotkih.....	11
Tabela 3.16: Število romskih učencev, ki so od šol. leta 2017/2018 do šol. leta 2020/2021 uspešno končali osnovno šolo	12
Tabela 3.17: Število učencev Romov, vpisanih v 1. razred OŠ, v šolskih letih, navedenih v tabeli	12
Tabela 3.18: Delež romskih otrok, ki so v devetih letih od vpisa v 1. razred uspešno končali osnovno šolo	13
Tabela 3.19: Merila za sistemizacijo strokovnega delavca za delo z učenci Romi	13
Tabela 3.20: Merila za sistemizacijo romskega pomočnika	13
Tabela 3.21: Število dodatnih strokovnih delavcev za delo z učenci Romi.....	14
Tabela 3.22: Število romskih pomočnikov in romskih koordinatorjev za delo z učenci Romi.....	15
Tabela 3.23: Vpisani v program Osnovne šole za odrasle v šol. letih 2017/2018–2020/2021 ...	16
Tabela 3.24: Krajevna pristojnost CSD DBK NM	17
Tabela 3.25: Število vloženih vlog za pridobitev socialnih transferjev od 2018 do maja 2022 za območje Mestne občine Novo mesto.....	18
Tabela 3.26: Odjave iz evidence brezposelnih Romov (črtani iz evidence brezposelnih oseb zaradi kršitev obveznosti do zavoda: odklonitev dela, neredno javljanje na zavodu ...)	18
Tabela 3.27: OŠ - Prikaz zaposlovanja javnih delavcev v programe javnih del za obdobje od 2017 do 2021	20
Tabela 3.28: Ostali javni zavodi – prikaz zaposlovanja javnih delavcev v programe javnih del za obdobje od 2017 do 2021	21
Tabela 3.29: Razdeljena pomoč (2018–2020).....	23
Tabela 3.30: Kršitve, povezane z uporabo strelnega orožja v romskih naseljih	25
Tabela 3.31: Število nezakonitih kurjenj v romskih naseljih	25
Tabela 3.32: Število kršitev nočnega miru in počitka s hrupom na javnih zbiranjih, ki jih posamezniki organizirajo v romskih naseljih.....	25

UVOD

Socialno-ekonomski položaj romske skupnosti v Mestni občini Novo mesto (MONM) je zelo raznovrsten. Na terenu že med romskimi družinami, še bolj pa med romskimi naselji zaznavamo velike razlike, zato je vsakršno posploševanje neustrezno. Predvsem njihovega življenja in položaja v skupnosti ne moremo meriti in ocenjevati zgolj na podlagi statističnih podatkov, saj ne odražajo njihovega socialnega položaja celostno, temveč je treba tega obravnavati v širšem okvirju. Lahko pa so podatki v veliko pomoč izvajalcem, ki izvajajo programe za boljšo socializacijo Romov, kot tudi oblikovalcem politik tako na lokalni kot tudi državni ravni. Socialni položaj posameznika, družine ali neke skupine v socialni strukturi družbe, merimo glede na finančne prejemke oz. dohodek, zaposlitev, življenjski standard in s tem povezano materialno blaginjo. Ob tem je treba poudariti, da uradno zbiranje podatkov na podlagi narodne oz. etične pripadnosti v skladu z veljavno zakonodajo na področju varstva osebnih podatkov ni dovoljeno, zato so v poročilih izvajalcev programov mestoma podane samo ocene o pripadnikih romske skupnosti, ki temeljijo na poznavanju situacij iz terena oz. oseb.

Pri nastajanju dokumenta so bili tako ključni izvajalci, nevladni in javni sektor, ki se pri izvajanju javnih programov oz. socialno varstvenih programov in projektov vsak dan ne le soočajo s pripadniki romske skupnosti, temveč z njimi soustvarjajo socialno-delovni odnos. Posnetek stanja na posameznih vsebinskih področjih služi kot podlaga za oblikovanje ciljev, in s tem povezanih ukrepov, obenem pa kot vir spremljanja napredka ukrepov, zapisanih v strateškem dokumentu.

Iz poročil in podatkov izvajalcev, ki izvajajo programe za boljšo socializacijo Romov ter skupnega delovanja na terenu izhaja, da največji izzivi pri doseganju konkretnjših premikov, s katerimi bi dosegli spremembe v razmišljanju in vrednostnem sistemu okolja, ostajajo na področju izobraževanja, zaposlovanja in socialnega varstva. Veliko je bilo v zadnjih letih narejenega na prostorskem urejanju, vlaganju v infrastrukturo v naseljih. Najpomembnejši premik v zadnjih letih so izpogajana državna sredstva za vzpostavitev večnamenskega centra ter prostorsko in komunalno ureditev največjega slovenskega nelegalnega romskega naselja Žabjak – Brezje, za kar je država namenila 3,1 milijona evrov. Z zagotovitvijo temeljev za izboljšanje bivanjskih pogojev v vseh novomeških romskih naseljih so vzpostavljeni tudi pogoji za aktivnejšo integracijo Romov, izobraževanje in zaposlovanje. To pa predstavlja le en vidik sicer zelo kompleksnega in prepletenega problema. Zato na temo romske problematike potekajo redna srečanja s predstavniki pristojnih ministrstev, županov jugovzhodne regije ter Svetom romske skupnosti Slovenije. Prav tako MONM redno sodeluje s predstavniki Policijske uprave Novo mesto, Centra za socialno delo Dolenjske in Bele krajine – enote Novo mesto (CSD DBK NM), Zavoda za zaposlovanje RS, Območna enota Novo mesto (ZRSZ NM), Društva za razvijanje prostovoljnega dela (DRPD), območnih združenj Rdečega križa (OZRK NM) in Karitas, vrtcev in osnovnih šol, Razvojno-izobraževalnega centra Novo mesto (RIC NM), Uprave za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. Tako v kot izven naselij pa nevladne organizacije in javni zavodi ob podpori MONM izvajajo različne socialne programe in programe varnosti.

Za večji uspeh na področju vključevanja Romov v družbo bo poleg investicijskih ukrepov potreben dodaten vložek v izvajanje mehkih vsebin, ki Romom omogočajo dostop do znanj in veščin. Potrebni so premiki na področjih šolanja, zaposlovanja, zdravja, vključevanja v javno življenje, za ta uspeh pa je ključna sprememba vedenj in ravnanj Romov. Glede na močno izoblikovane socializacijsko vrednostne vzorce v okolju, kjer Romi živijo in trenutno stanje, teh ne bo mogoče doseči na kratek rok. Ključni dejavniki za doseganje pozitivnih premikov na vseh področjih življenja pripadnikov romske skupnosti bodo povezanost, komplementarnost in sodelovanje vseh pristojnih služb ter konstruktivno partnerstvo vseh akterjev tako državnih kot lokalnih in predvsem Romov.

PRAVNE PODLAGE ZA SPREJEM STRATEGIJE

Pravna podlaga za sprejem strategije:

- Statut Mestne občine Novo mesto (DUL, št. 14/19 – UPB1).

Pravne podlage za urejanje položaja romske skupnosti v RS:

- 65. člen Ustave RS,
- Zakon o romski skupnosti v RS (Uradni list RS, št. 33/2007; v nadaljevanju ZRimS-1),
- Zakon o finančni razbremenitvi občin (Uradni list RS, št. 189/20),
- Nacionalni program ukrepov za Rome za obdobje 2021 – 2030.

Zakon o romski skupnosti zagotavlja in določa skrb državnih organov in organov samoupravnih lokalnih skupnosti pri zagotavljanju in uresničevanju posebnih pravic pripadnikom romske skupnosti, ureja organiziranost romske skupnosti na državni in lokalni ravni ter financiranje. Na lokalni ravni so se v skladu z zakonom oblikovala posebna delovna telesa za spremljanje položaja romske skupnosti, ki se ustanovijo v občinah, v katerih se voli predstavnika romske skupnosti v mestni oz. občinski svet.

Na lokalni ravni deluje v Mestni občini Novo mesto koordinacijska skupina, ki povezuje vse službe, ki delajo z Romi, na regionalni ravni pa koordinacijska skupina vseh občin JV Slovenije, kjer živijo pripadniki romske skupnosti. Namen obeh koordinacijskih skupin je povezovanje, izmenjava dobrih praks in skupno reševanje vsebin iz različnih delovnih področjih.

Leta 2007 je bil ustanovljen Svet romske skupnosti RS, ki predstavlja interese romske skupnosti v Sloveniji v razmerju do državnih organov. Državni organi morajo pri sprejemanju ali izdajanju predpisov in drugih splošnih aktov, ki se nanašajo na romsko skupnost, predhodno pridobiti mnenje sveta.

30. 12. 2020 je stopil v veljavo Zakon o finančni razbremenitvi občin (Uradni list RS, št. 189/20), s katerim se občinam, ki imajo evidentirana romska naselja, iz državnega proračuna zagotavlja dodatno financiranje v višini 3,5 % primerne porabe. Cilj tega zakona je občinam zagotoviti tekoče poravnavanje vseh obveznosti, ki jih povzročajo nepredvidljivi dogodki, vezani na zakonsko financiranje izvrševanja pravic njenih krajanov, in posledično tako zmanjšanje stroškov, ki sicer izhajajo iz zakonsko določenih nalog.

POSNETEK STANJA

Osnovni demografski podatki

V MONM živi skupno okoli 1.138 Romov v osmih romskih naseljih oziroma 213 družin (glej Tabela 3.1).

Tabela 0.1: Statistični podatki o številu Romov po posameznih romskih naseljih in starostni strukturi v MONM za leto 2022/ ocena

STAROST \ NASELJA	0 6		7 15		16 18		19 45		46 65		Nad 65		SKUPAJ	ŠTEVILO DRUŽIN
	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž		
JEDINŠČICA (Pogajški vrh)	4	4	8	6	6	1	16	12	4	8	0	0	69	20
GOTNA VAS (Ukrat)	3	4	7	7	2	1	0	2	8	8	0	1	43	6
ŠMIHEL (Pot v Gaj)	14	10	15	13	3	8	27	24	8	5	1	1	129	18
NOVO MESTO (blokavska naselja)	0	0	2	1	1	1	3	2	2	3	0	0	15	5
OTOČEC	3	7	5	6	3	1	7	9	1	1	0	0	43	7
STRANSKA VAS (Ruperč Vrh)	8	8	7	10	3	0	20	12	8	8	1	2	87	19
ŽABJAK	37	34	38	33	10	12	55	54	20	20	4	4	321	57
BREZJE	51	46	50	45	13	17	77	74	27	24	4	3	431	81
	120	113	132	121	41	41	205	189	78	77	10	11	1138	213
SKUPAJ	233		253		82		394		155		21		1138	213

Bivalne razmere

Bivanjske razmere so eden najpomembnejših dejavnikov romske integracije, saj slab izhodiščni položaj, vpliva na vsa druga področja socialnega vključevanja (izobraževanje, zdravje, zaposlovanje, boj proti diskriminaciji). Romi na Dolenjskem večinoma živijo v razpršenih manjših naseljih (štiri), manj je večjih naselij (tri), a so ta po številu prebivalcev obsežnejša. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev in težav z lastništvom nepremičnin so gradnje zelo različne, večinoma pa slabše kakovosti.

Zgodovinski premik se je zgodil v letu 2017, ko je po dolgotrajnih prizadevanjih novomeške občine Vlada RS projekt prostorsko-komunalne ureditve romskega naselja Žabjak Brezje uvrstila v Dogovor za razvoj regije Jugovzhodna Slovenija in za izpeljavo projekta zagotovila dobre tri milijone evrov. Gre za prebojen trenutek na področju reševanja romske problematike, saj je država sredstva doslej podeljevala samo prek periodičnih razpisov, zaradi nepredvidljive višine

sredstev ter dinamike in pogojev črpanja sredstev pa občina ni mogla pripravljati in izvajati kontinuiranih programov, predvsem na področju izboljševanja bivanjskih razmer. Projekt je omogočil sprejem prostorskega načrta, s katerim je na lokaciji obstoječega naselja načrtovano novo oz. prenovljeno romsko naselje ter z zgrajeno javno infrastrukturo zagotovljena možnost priključitve na vodovod, kanalizacijo in javno cesto. Prav tako je predvidena možnost umeščanja skupnih javnih površin in lokacij za objekte družbene infrastrukture. S tem je pripravljena podlaga za zagotovitev primernih bivanjskih pogojev in pospešitev procesa integracije romske skupnosti.

Ostala romska naselja so manjša in štejejo do 100 prebivalcev. So tudi prostorsko urejena. Naselji v Šmihelu (Pot v Gaj) in Stranski vasi (Ruperč vrh) sta polno komunalno opremljeni, občina z zgrajeno javno infrastrukturo zagotavlja možnost priključitve na vodovod, kanalizacijo in javno cesto, država pa priključitev na elektriko in telekomunikacijsko omrežje. Ti naselji sta najbolj sorodni naseljem večinskega prebivalstva. Naselje Poganjški vrh ima pitno vodo in dostop do javne ceste. Sprejet je izvedbeni prostorski načrt za celovito ureditev, za izgradnjo nove ulice, javne kanalizacije in vodovoda, ki je potreben celovite komunalne prenove. Občina se bo za sredstva za njegovo ureditev potegovala na državnih razpisih. Zaselek Ukrajec šteje le nekaj stanovanjskih objektov, ki imajo možnost priključitve na javni vodovod, čiščenje odpadnih voda pa bo treba reševati z malimi čistilnimi napravami zaradi premajhne poselitve. V vseh naseljih, razen v Žabjaku, je urejeno tudi zbiranje odpadkov, ponekod imajo ekološke otoke.

Lastništvo

Šmihel

Glede na minula leta (Strategija 2013–2020) se je delež lastništva zemljišč s strani MONM zmanjšal za slabe 4 % na 55,51 %, medtem ko se je delež lastništva romskih prebivalcev povečal za okrog 7 %, na 42,67 %. Lastniški delež ostalih lastnikov znaša 0,75 %.

Poganjški vrh

Zemljišča, ki jih poseljujejo Romi, in zemljišča za širitev naselja v glavnem niso v občinski lasti (v lasti Romov 28,9 %, v lasti MONM 4 %), temveč so državna (48,9 %), del zemljišč je v lasti centra biotehnike in turizma Grm Novo mesto, del zemljišč pa je v zasebni lasti (skupaj 18,19 %). Glede na minula leta (Strategija 2013–2020) se je delež zasebnega lastništva romskih prebivalcev povečal za okrog 17 %, ker je ena izmed družin odkupila večjo parcelo, ki delno še sega v območje stavbnega zemljišča romskega naselja Poganci. Prav tako se je povečal delež lastništva MONM, ki je zaradi urejanja infrastrukture del zemljišč prenesla v svojo last. V primerjavi z minulimi leti pa se je vidno zmanjšal tudi delež lastništva ostalih lastnikov, in sicer za okrog 35 %.

Ruperč Vrh

Glede na minula leta (Strategija 2013–2020) se je delež romskih lastnikov povečal za okrog 20 % na 61,3 %. Delež lastništva MONM v naselju Stranska vas se je zmanjšal za slabe 3 %, na 17,8 %. Prav tako se je zmanjšal delež lastništva ostalih za okrog 18 %, na 21 %.

Žabjak Brezje

Zemljišča naselja so s spremembami in dopolnitvami OPN opredeljena kot stavbna zemljišča za stanovanjsko rabo, s čimer so zagotovljeni prostorski pogoji za komunalno opremljanje, legalizacijo in ureditev romskega naselja. Stanje lastništva zemljišč severnega dela romskega naselja (Brezje) se v zadnjih letih ni bistveno spremenilo. V lasti MNOM je 57,5 % zemljišča, v lasti romskih prebivalcev 16,3 %, RS ima 0,8 %, ostali lastniki pa imajo v lasti 25,3 %. Stanje lastništva zemljišč južnega dela romskega naselja (Žabjak) se v zadnjih letih ravno tako ni bistveno spremenilo. Največji delež (78,7 %) pripada državi (Ministrstvo za obrambo 99,8 %, Sklad kmetijskih zemljišč in DARS 0,15 %), romskim prebivalcem 5,4 % (en lastnik), MONM 2,2 %, 13,7 % pa ostalim lastnikom.

Otočec

Po prostorsko izvedbenih pogojih so površine naselja namenjene podrobnejši namenski rabi za površine kmetij z oznako SKK, dopustna je gradnja stanovanjskih in kmetijskih objektov. V naselju je zagotovljena možnost za priključitev na javno komunalno infrastrukturo (vodovod), električno energijo in javno cesto. Delež lastništva zemljišča romskih prebivalcev se od sprejetja prejšnje strategije (Strategija 2013–2020) ni spreminjal in še vedno ostaja pri 15,5 %. Prav tako se ni spremenil delež ostalih lastništev: MONM 29,8 %, ostali 54,5 % (v tem deležu ima največ zemljišča župnija Šempeter).

Ukrat

Ukrat spada med manjša romska naselja v MONM z okoli 31 prebivalci in je za okoliške prebivalce nemoteče naselje, ki je v celoti v območju stavbnega zemljišča, namenjenega za pozidavo. Naselje vsebuje tri zidane, dve montažni hiši in tri lesene barake. Vzhodni del naselja (glavnina) je v lasti Romov, ki tam živijo (64,1 %). Le v delu zahodnega dela naselja so lastniki večinski prebivalci (24,7 %). MONM ima v lasti 11,2 %.

Povzetek

Največji delež zemljišč je v lasti države (44,1 %). V lasti Romov je 13,2 % zemljišč, v lasti ostalih pa 22,3 %. V lasti MONM je 20,4 % zemljišč.

Komunalna opremljenost po romskih naseljih (glej Tabelo 3.2)

Tabela 0.2: Objekti, priključeni na javno komunalno infrastrukturo

	Šmihel	Otočec	Poganjški vrh	Ruperč vrh	Brezje	Žabjak	Ukrat
Število gospodinjstev	25	6	16	19	73	74	8
Število objektov	26	7	16	21	65	63	8
Javno vodovodno omrežje (JVO)	Da	Da	Da	Da	Da	Da	Da
Plačniki JVO	10	4	3	8	37	14	1
Javno kanalizacijsko omrežje (JKO)	Da	Ne	Ne	Da	Da	Da	Ne
Plačniki JKO	3	0	0	0	0	3	0

Elektrifikacija po romskih naseljih (glej Tabelo 3.3)

Tabela 0.3: Pregled elektrifikacije po romskih naseljih v MONM

	Število legalnih priključkov	Način priključitve	Število nelegalnih priključkov	Način priključitve	Število družin brez elektrike
Žabjak	35	Sistem priklopne infrastrukture	6	Iz Brezja	5
Brezje	32	Hišne omarice	21	Od sosedov	5
Šmihel	9	6 samost. priklj. + 3 hišne omarice	13	Od sosedov	1

Ruperč Vrh	13	Hišne omarice	4	Od sosedov	0
Ukrat	2	Hišne omarice	4	Od sosedov	0
Poganjški vrh	9	Električne omarice	4	Pogojno legalno	0
Otočec	4	Hišne omarice	2	Od sosedov	0

Urejenost naselij in varovanje okolja

Zagotavljanje pogojev za ločeno zbiranje odpadkov in odvoz smeti se v vseh naseljih izvaja glede na zmožnosti. Pri tem so ključne ovire nepoučenost in nepripravljenost prebivalcev na ločevanje odpadkov, številna črna odlagališča v naseljih in v okolici naselij, praksa zažiganja odpadkov, vandalizem nad ekološkimi otoki, prisvajanje zabojnikov za smeti ipd.

Prijava bivališč po romskih naseljih v Mestni občini Novo mesto

Trenutno je na naslovu Brezje 12 prijavljenih okrog 343 stanovalcev, na naslovu Seidlova ulica 1 okrog 24, na Poganjški ulici 11 - 55 in na CSD okrog 80 Romov. Ključen razlog je neurejeno lastništvo in posledično neurejene hišne številke. Najbolj pereč problem je trenutno v naselju Žabjak, kjer ni nobene hišne številke, in je zato večina prebivalcev naselja prijavljenih na naslovu Brezje 12, Resslerova ulica 7b in Seidlova ulica 1, Novo mesto.

Ocena stanja na področju urejanja bivalnih razmer:

- sprejet OPN določa strategijo urejanja romskih naselij, ki določa razmestitev, lego in površino stavbnih zemljišč, ki so namenjena prostorskemu in komunalnemu urejanju romskih naselij,
- bistvenih sprememb glede elektrike ni, razen dveh priključkov v Pogancih in enega v Šmihelu ter v prenovljenem Žabjaku, kjer so Romi pridobili 35 elektro priključkov v sklopu sistema priklopne infrastrukture z omejeno priključno močjo, sestavljene iz infrastrukturnih objektov z vtičnico, ki omogočajo priklop električnih naprav,
- zaradi neurejenih lastniških razmerij »uporabnikov« zemljišč ni možno pozvati k obvezni priključitvi na javno komunalno omrežje,
- naslednji korak mora biti reševanje vprašanja lastništva zemljišč (prednostno teh, ki so v lasti MONM), ki mu mora slediti legalizacija ali izgradnja legaliziranga objekta in priklopi na javno komunalno in elektro infrastrukturo.

Vzgoja in izobraževanje

Predšolska vzgoja

Javni zavod Vrtec Pedenjped Novo mesto je pri dosedanjem vzgojno-izobraževalnem delu z romskimi otroki in starši izvajal dejavnosti za ozaveščanje staršev romskih otrok o pomenu vključitve otrok v vrtec in rednem obisku vrtca:

- vodstvo vrtca in strokovni delavci se udeležujejo izobraževanj na tematiko vzgoje romskih otrok ter se seznanjajo z možnimi in sodobnimi pristopi pri delu z romskimi otroki,
- vpis otrok na terenu v sodelovanju s CSD in policijo,
- pomoč staršem pri izpolnjevanju obrazcev in urejanju znižanega plačila vrtca,
- obiski družin na domu in spodbujanje k obisku vrtca,
- sodelovanje s CSD, policijo, zdravstvenim domom,
- osveščanje staršev o pomenu predšolske vzgoje z delavnicami in predavanji,
- individualni pogovori z družinami,

- obdarovanje otrok in družin,
- spodbujanje zdrave prehrane in higienskih navad,
- gojenje spoštljivega odnosa do staršev in otrok,
- povezovanje s prebivalci naselja z namenom ozaveščanja in skrbi za vrtec.

Kljub prizadevanjem je prisotnost otrok v enoti Pikapolonica, ki deluje v romskem naselju Žabjak Brezje nizka (glej Tabelo 3.4). Še nižja, v zadnjih letih en otrok, je vključenost v enote vrtca izven romskega naselja (število integriranih otrok).

Tabela 0.4: Romski otroci, vključeni v enoto Pikapolonica v naselju Žabjak Brezje

LETO	Povprečno št. otrok v Vrtec Pedenjped	Povprečno št. otrok v Pikapolonici	Odstotek prisotnosti v Pikapolonici	Število integriranih otrok	Št. oz. odstotek otrok, katerih letni obisk je bil pod 30 dni v Pikapolonica
2016/17	728,17	24,4	50,89 %	2016/17: 3	2016/17: 6
2017/18	758	26,1	28,26 %	2017/18: 2	2017/18: 16
2018/19	728,58	30,2	37,76 %	2018/19: 2	2018/19: 13
2019/20	726	29	45,79 %	2019/2020: 1	2019/20: 10
2020/21	714,42	27,8	40,58 %	2020/21: 1	2020/21: 12
2021/22*	726,78	28	41,94	2021/22: 2	2021/22: 9
Skupaj povprečje	730,32	27,58	40,87%	1,8	11

*Za šolsko leto 2021/2022 so podatki prikazani do konca maja 2022

Ocena stanja na področju predšolske vzgoje:

- prisotnost otrok v vrtcu niha,
- zaznati je pomanjkanje motivacije in interesa za vključevanje otrok v vrtec (starši ne pridejo na vpis),
- romski starši nimajo potrebe po vključitvi otroka v vrtec (nezaposlenost staršev),
- neizobraženost staršev in pomanjkanje ambicij prispevata k majhnemu interesu za vpis,
- vključitev otroka v vrtec ni zakonsko predpisana,
- plačilo vrtca dodatno zmanjšuje interes za vpis (od 28 otrok imajo starši obveznost plačila za 23 otrok – podatek za maj 2021),
- prisotni so nezaupanje romskih staršev do institucije vrtca in strokovnih delavcev ter jezikovne prepreke,
- starši ne poskrbijo za zdravniško potrdilo (opravljeno cepljenje), ki je zakonsko predpisano ob vključitvi otroka v vrtec,
- v enoti Pikapolonica je prisoten stalen vandalizem (poškodbe stavbe in igrišča vrtca).

Osnovnošolsko izobraževanje

a) Število romskih učencev po osnovnih šolah

OŠ Bršljin

OŠ Bršljin obiskujejo romski otroci iz naselja Žabjak Brezje, ki je del šolskega okoliša OŠ Bršljin. Odstotek romskih učencev se po letu 2016/2017 zmanjšuje - prvi vpisi iz skupnega šolskega okoliša, oblikovanega za OŠ Bršljin, OŠ Center in OŠ Drska ter za OŠ Grm in OŠ Šmihel so bili

izvedeni v šolskem letu 2016/2017. Romski učenci so v šol. letu 2020/2021 predstavljali 17,7 % vseh učencev, kar je 7,2 % manj kot v šolskem letu 2015/2016 (glej Tabela 3.5).

Tabela 0.5: Romski otroci na OŠ Bršljin

Šolsko leto	Št. vseh učencev/ št. učencev Romov	Naselje
2015/2016	543 / 135	Žabjak Brezje (živijo v naselju) njihov uradni naslov pa je tudi drugačen (Krško, Semič, Šentjernej ...)
2016/2017	530 / 131	
2017/2018	528 / 123	
2018/2019	548 / 113	
2019/2020	549 / 98	
2020/2021	559 / 99	

OŠ Center

Po vpisu iz skupnega šolskega okoliša se število učencev Romov na OŠ Center povečuje. Romski učenci so v šol. letu 2020/2021 predstavljali 4 % učencev, kar je **3 % več** kot v šolskem letu 2015/2016 (glej Tabela 3.6).

Tabela 0.6: Romski otroci na OŠ Center

Šolsko leto	Št. vseh učencev/ št. učencev Romov	Naselje
2015/2016	514 / 5	Žabjak Brezje
2016/2017	540 / 13	
2017/2018	527 / 15	
2018/2019	519 / 17	
2019/2020	535 / 20	
2020/2021	555 / 22	

OŠ Dragotina Ketteja

OŠ Dragotina Ketteja ima v šolskem letu 2020/2021 v program Osnovna šola s prilagojenih programom (OŠPP) vključenih 46 % učencev Romov, v program Oddelki vzgoje in izobraževanja (OVI) pa 11 % romskih učencev. Odstotek vpisanih učencev Romov v OŠPP se od leta 2015/2016 bistveno ne spreminja. V program OVI pa so učenci Romi vstopili v šolskem letu 2018/2019 (glej Tabela 3.7).

Tabela 0.7: Romski otroci na OŠ Dragotina Ketteja

Šolsko leto	Št. vseh učencev/ št. učencev Romov v OŠPP	Št. vseh učencev/ št. učencev Romov v OVI
2015/2016	57 / 27	32 /
2016/2017	60 / 29	35 /
2017/2018	64 / 30	36 /
2018/2019	65 / 29	37 / 4
2019/2020	63 / 30	44 / 6
2020/2021	79 / 36	47 / 5

OŠ Drska

Po vpisu iz skupnega šolskega okoliša se število učencev Romov na OŠ Drska povečuje. Romski učenci so v šol. letu 2020/2021 predstavljali 4,7 % učencev na šoli, kar je **3,4 % več** kot v šolskem letu 2015/2016 (glej Tabela 3.8).

Tabela 0.8: Romski otroci na OŠ Drska

Šolsko leto	Št. vseh učencev/ učencev Romov	št.	Naselje
2015/2016	445 / 6		Žabjak Brezje
2016/2017	473 / 12		
2017/2018	517 / 16		
2018/2019	556 / 20		
2019/2020	565 / 24		
2020/2021	575 / 27		

OŠ Grm

Število učencev Romov se na OŠ Grm tudi po vpisu iz skupnega šolskega okoliša ne povečuje. Romski učenci so v šolskem letu 2020/2021 predstavljali 2,6 % učencev na šoli, kar je **0,2 % več** kot v šolskem letu 2015/2016 (glej Tabela 3.9).

Tabela 0.9: Romski otroci na OŠ Grm

Šolsko leto	Št. vseh učencev/ učencev Romov	št.	Naselje
2015/2016	737 / 18		Poganška ulica, Resslerova ulica 7b (dejansko živijo v Žabjaku, Brezju ali Šmihelu)
2016/2017	743 / 21		
2017/2018	780 / 21		
2018/2019	807 / 20		
2019/2020	801 / 19		
2020/2021	833 / 22		

OŠ Otočec

Romski učenci so na OŠ Otočec v šolskem letu 2020/2021 predstavljali 2,3 % vseh učencev, kar je **0,6 % manj** kot v šolskem letu 2015/2016 (glej Tabela 3.10).

Tabela 0.10: Romski otroci na OŠ Otočec

Šolsko leto	Št. vseh učencev/ učencev Romov	št.	Naselje
2015/2016	204 / 6		Prapreška pot, Otočec
2016/2017	222 / 6		
2017/2018	238 / 7		
2018/2019	253 / 7		
2019/2020	274 / 7		
2020/2021	303 / 7		

OŠ Stopiče

Število romskih učencev na OŠ Stopiče upada. Romski učenci so v šol. letu 2020/2021 predstavljali 0,9 % vseh učencev, kar je 4,4 % manj kot v šolskem letu 2015/2016 (glej Tabela 3.11).

Tabela 0.11: Romski otroci na OŠ Stopiče

Šolsko leto	Št. vseh učencev/ učencev Romov	št.	Naselje
2015/2016	208 / 11		Ob potoku 42
2016/2017	218 / 9		
2017/2018	216 / 8		
2018/2019	216 / 8		
2019/2020	223 / 7		

2020/2021	218 / 2
-----------	---------

OŠ Šmihel

Število romskih učencev na OŠ Šmihel rahlo narašča, glede na število vseh vpisanih učencev pa njihov delež pada. Romski učenci so v šolskem letu 2020/2021 predstavljali 9,9 % vseh učencev, kar je 0,2 % manj kot v šolskem letu 2015/2016 (glej Tabela 3.12).

Tabela 0.12: Romski otroci na OŠ Šmihel

Šolsko leto	Št. vseh učencev/ učencev Romov	št.	Naselje
2015/2016	337 / 34		Pot v gaj, Šmihel
2016/2017	339 / 34		
2017/2018	338 / 34		
2018/2019	334 / 31		
2019/2020	358 / 33		
2020/2021	364 / 36		

PŠ Birčna vas

Število romskih učencev na PŠ Birčna vas narašča. Romski učenci so v šolskem letu 2020/2021 predstavljali 18,8 % vseh učencev, kar je 8,5 % več kot v šolskem letu 2015/2016 (glej Tabela 3.13).

Tabela 0.13: Romski otroci na PŠ Birčna vas

Šolsko leto	Št. vseh učencev/ učencev Romov	št.	Naselje
2015/2016	58 / 6		Stranska vas
2016/2017	74 / 9		
2017/2018	73 / 10		
2018/2019	82 / 13		
2019/2020	87 / 15		
2020/2021	80 / 15		

V OŠ je bilo v šolskem letu 2020/2021 skupno vključenih 266 romskih učencev od 1. do 9. razreda (glej Tabela 3.14), kar predstavlja 6,8 % od skupno 3.916 vseh vpisanih učencev v OŠ v MONM. V letih, ki so zajeta v tem poročilu, se delež vpisanih učencev Romov giblje med 7,5 % in 6,6 % vseh vpisanih osnovnošolcev v MO Novo mesto, povprečje pa je 7,1 %.

Tabela 0.14: Skupna preglednica vključenih učencev Romov v osnovnošolsko izobraževanje v MONM za leto 2020/2021

NAZIV ŠOLE	ŠT. UČENCEV ROMOV /ŠOL. LETO 2020/2021	%
Bršljin	99	37,2 %
Šmihel	36	13,5 %
OŠ D. Ketteja	36	13,5 %
Drska	27	10,2 %
Grm	22	8,3 %
Center	22	8,3 %
Birčna vas	15	5,6 %
Otočec	7	2,6 %
Stopiče	2	0,8 %
SKUPAJ	266	100,0 %

Ocena stanja na področju osnovnošolskega izobraževanja (skupnih šolskih okolišev):

Ukrep skupnih šolskih okolišev s porazdelitvijo romskih učencev na vse osnovne šole v mestu omogoča boljše pogoje za delo v razredu, večjo ali boljšo vključenost romskih učencev med ostale učence in bolj enakomerno obremenjenost strokovnih delavcev. Posredno ti dejavniki lahko pozitivno vplivajo na obiskovanje šole in prizadevanje za šolsko delo in učni uspeh. Ukrep vpisa iz skupnega šolskega okoliša, oblikovanega za OŠ Bršljin, OŠ Center in OŠ Drska, prinaša načrtovane rezultate enakomernejše porazdelitve romskih učencev, saj se število Romov na OŠ Bršljin postopno zmanjšuje, na OŠ Center in OŠ Drska pa povečuje. Tega ni mogoče trditi za skupni šolski okoliš OŠ Grm in OŠ Šmihel. Na OŠ Grm je v navedenih šestih šolskih letih zaznati za 0,2 % več romskih učencev, na OŠ Šmihel pa za 0,2 % manj, medtem ko se je število romskih učencev v tem času na podružnični šoli Birčna vas povečalo za 8,5 %.

b) Prisotnost romskih otrok pri pouku

Prisotnost romskih učencev pri pouku se giblje v povprečju med 64,50 % do 69,50 % (glej Tabela 3.15). Vzroki njihovih odsotnosti so različni in večplastni. Zadnji dve leti, ko je bilo prisotno šolanje na daljavo, je bila prisotnost zelo povezana s številom strokovnih delavcev, ki so z učenci izvajali dejavnosti, z IKT-opremljenostjo in usposobljenostjo za delo ...

OŠ Šmihel je pokazatelj, kako močno lahko na prisotnost v šoli vplivajo odnosi v naselju. V zadnjih letih so se v naselju, ki je v šolskem okolišu OŠ Šmihel oz. PŠ Birčna vas, te bistveno poslabšale, kar se odraža tudi v zmanjšani prisotnosti pri pouku.

Tabela 0.15: Prisotnost romskih otrok v OŠ v odstotkih

Šol. leto	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
OŠ					
Otočec	85,3 %	88,6 %	82,2 %	90,5 %	79,2 %
Center	77,78 %	78 %	74,74 %	78 %	77,65 %
Matična šola Šmihel	47,5 %	54,8 %	59,1 %	60 %	60,5 %
Podružnica Birčna vas	70,1 %	71,6 %	76,2 %	79 %	37 %
Grm	76 %	69 %	77 %	49 %	55 %
Dragotin Kette	67,92 %	53,26 %	57,75 %	53,92 %	54,53 %
Drska	63 %	74 %	67 %	68 %	76 %
Bršljin	61 %	67 %	62 %	70 %	76 %
Skupaj (v povprečju)	68,57 %	69,53 %	69,50 %	68,55 %	64,49 %

c) Učenci, ki so v zadnjih štirih letih uspešno končali osnovno šolo

V šolskem letu 2017/18 je bilo v 9. razredu v vseh OŠ v MONM šest učencev Romov, trije so uspešno zaključili OŠ. V istem šolskem letu je osnovnošolsko obveznost končalo 26 romskih učencev, od tega dva v 4. razredu, 11 v 6. razredu, pet v sedmem in osmem razredu in trije v 9. razredu. Vsi ti učenci OŠ nimajo dokončane in jo lahko dokončajo v OŠ za odrasle.

V šolskem letu 2018/19 je bilo v 9. razredu v vseh OŠ MONM šest učencev Romov, od tega so trije končali OŠ. V istem šolskem letu je osnovnošolsko obveznost končalo 24 romskih učencev, od tega en v 3. razredu, devet v 6. razredu, pet v 7. razredu, šest v 8. razredu in trije v 9. razredu.

V šolskem letu 2019/20 je bilo v 9. razredu v vseh OŠ MONM sedem učencev Romov, od tega jih je šest končalo OŠ. V istem šolskem letu je osnovnošolsko obveznost končalo 19 romskih učencev, od tega en v 3. razredu, en v 5. razredu, štiri v 6. razredu, pet v 7. razredu, sedem v 8. razredu in en v 9. razredu.

V šolskem letu 2020/21 je bilo v 9. razredu v vseh OŠ MONM 14 učencev Romov, od tega jih je 11 končalo OŠ. V istem šolskem letu je osnovnošolsko obveznost končalo 25 romskih učencev, od tega en v 3. razredu, trije v 5. razredu, šest v 6. razredu, devet v 7. razredu, trije v 8. razredu in trije v 9. razredu (glej Priloge od A.1 do A.8).

Če združimo podatke iz Tabel 3.16 in 3.17 za vse OŠ v MONM, ki jih obiskujejo učenci Romi, lahko izračunamo, koliko odstotkov romskih otrok je v devetih letih od vpisa v 1. razred uspešno končalo osnovno šolo (glej Tabelo 3.18).

Tabela 0.16: Število romskih učencev, ki so od šol. leta 2017/2018 do šol. leta 2020/2021 uspešno končali osnovno šolo

OŠ/PŠ	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	Skupaj
BRŠLJIN	1	2	0	6	9
CENTER	0	0	0	0	0
DRAGOTINA KETTEJA	0	0	3	3	6
DRSKA	0	0	1	0	1
GRM	0	0	2	0	2
OTOČEC	0	0	0	0	0
STOPIČE	/	/	/	/	/
ŠMIHEL	2	1	/	2	5
PŠ Birčna vas	**	**	**	**	**
Skupaj:	3	3	6	11	23

**Pouk na PŠ Birčna vas se izvaja od 1. do 5. razreda.

Tabela 0.17: Število učencev Romov, vpisanih v 1. razred OŠ, v šolskih letih, navedenih v tabeli

OŠ/PŠ	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	Skupaj
BRŠLJIN	30	29	27	24	110
CENTER	0	0	0	3	3
DRAGOTINA KETTEJA	1	0	0	0	1
DRSKA	0	0	1	1	2
GRM	9	4	4	4	21
OTOČEC	1	1	2	3	7
STOPIČE	1	0	3	2	6
ŠMIHEL	9	8	10	8	35
PŠ Birčna vas	1	0	0	1	2
Skupaj:	52	42	47	46	187

Tabela 0.18: Delež romskih otrok, ki so v devetih letih od vpisa v 1. razred uspešno končali osnovno šolo

Šolsko leto vpisa v OŠ	Št. uč. Romov vpisanih v 1. r.	Šolsko leto dokončanja OŠ	Št. uč. Romov, ki so uspešno končali OŠ	% uč. Romov, ki so uspešno končali OŠ
2009/10	52	2017/18	3	5,8
2010/11	42	2018/19	3	7,1
2011/12	47	2019/20	6	12,8
2012/13	46	2020/21	11	23,9
Skupaj:	187		23	12,3

Ocena stanja na področju osnovnošolskega izobraževanja (zaključevanje OŠ):

Število učencev Romov, ki uspešno zaključijo osnovno šolo, se počasi dviguje. Žal pa je število učencev, ki uspešno zaključijo OŠ, izredno nizko. Od 5,8 % se je v zadnjih štirih šolskih letih povprečje dvignilo na 23,9 %, glede na število vpisanih učencev Romov v 1. razred. V obdobju od šolskega leta 2017/18 do šolskega leta 2020/21 je največ učencev zaključilo osnovnošolsko obveznost v 6. razredu, sledijo 7., 8. in 9. razred. Ti učenci lahko osnovno šolo končajo v osnovni šoli za odrasle. To so večinoma učenci, ki ne zmorejo usvajati vsebin na predmetni stopnji in z negativnimi ocenami ne morejo napredovati v višji razred.

d) Dodatna strokovna pomoč in romski pomočnik

V skladu s 25. členom Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa OŠ (Pravilnik) je normativ za oblikovanje oddelka v osnovni šoli 28 učencev. Če so v oddelku najmanj trije romski učenci, pa je normativ za oblikovanje oddelka 21 učencev. Osnovne šole, ki imajo učence Rome, lahko v skladu z določili Pravilnika sistemizirajo dodatnega strokovnega delavca za delo z učenci Romi in romskega pomočnika, ki ga financira Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) (glej Tabela 3.19).

Tabela 0.19: Merila za sistemizacijo strokovnega delavca za delo z učenci Romi

Število učencev Romov		Delež delovnega mesta
Od	Do	
4	8	0,10
9	13	0,25
14	19	0,50
20	26	0,75
27	34	1,00
35	44	1,50
45		2,00

Šola lahko delež delovnega mesta strokovnega delavca razporedi na delovno mesto učitelja za dodatno strokovno pomoč (DSP) za učence Rome (v nadaljevanju učitelj za DSP) in na delovno mesto svetovalnega delavca, odvisno od potreb (glej Tabela 3.20).

Tabela 0.20: Merila za sistemizacijo romskega pomočnika

Število učencev Romov		Delež delovnega mesta
Od	Do	
16	30	0,50
31 in več		1,00

Romski pomočnik mora imeti srednjo izobrazbo ali srednjo strokovno izobrazbo ali nacionalno poklicno kvalifikacijo romski pomočnik. Odstopanja od zgoraj navedenih meril v utemeljenih primerih (specifike) odobri MIZŠ na podlagi pisne vloge šole.

V šolskem letu 2020/2021 so imele OŠ sistemiziranih nekaj dodatnih strokovnih delavcev za delo z učenci Romi. Na podlagi Pravilnika so šole po normativih za delo z učenci Romi sistemizirale 8,1 delovnega mesta dodatnega strokovnega delavca, od katerih jih je 5,65 opravljalo delo učitelja za DSP, 2,45 pa svetovalno delo. Skozi specifike pa je MIZŠ OŠ Bršljin in OŠ Center odobrilo še dodatni kader (5,15 strokovnega delavca in 1 gospodinjca II), kot je razvidno iz Tabele 3.21. OŠ Bršljin enega strokovnega delavca za nudenje DSP zagotavlja MONM.

Tabela 0.21: Število dodatnih strokovnih delavcev za delo z učenci Romi

OŠ	Odobren delež DM po členu 8.a Pravidnika	Opravlja delo učitelja za DSP v deležu:	Opravlja delo svetovalnega delavca v deležu:	Kader, ki ga je MIZŠ odobrila zaradi specifike	Učitelj za DSP, ki ga je odobrila MONM	Šola bi poleg tega potrebovala še:
Bršljin	2	2	/	4 učitelje za DSP 1 svetovalni del. 1 gospodinjec II	1	
Center	0,75	0,75	/	0,15 svetovalni del.		0,5 učitelja za DSP
Dragotina Ketteja	1,5	/	1,5			
Drska	1	1	/			
Grm	0,75	0,75				0,25 učitelja za DSP
Otočec	0,10	/	0,10			0,5 učitelja za DSP
Stopiče	/	/	/	/		
Šmihel	2	1,15	0,85			
SKUPAJ:	8,1	5,65	2,45	5,15 strokovnega delavca 1 gospodinjec II	1	1,25 učitelja za DSP

V šolskem letu 2020/2021 so imele OŠ sistemizirano naslednje število romskih pomočnikov in romskih koordinatorjev za delo z učenci Romi: v skladu s Pravilnikom so sistemizirale 3,5 romskega pomočnika, en romski pomočnik je bil dodatno odobren s strani MIZŠ OŠ Bršljin, ki je še vedno šola z največ romskimi učenci, saj jo je v šolskem letu 2020/2021 obiskovalo kar 99 romskih učencev. MONM štirim osnovnim šolam zagotavlja romskega koordinatorja. Tri osnovne šole ocenjujejo, da bi potrebovale skupno še 1,5 romskega pomočnika ali koordinatorja (glej Tabela 3.22).

Tabela 0.22: Število romskih pomočnikov in romskih koordinatorjev za delo z učenci Romi

OŠ	Odobren delež DM po 14.a členu Pravilnika	Dodaten delež DM, ki ga je MIZŠ šoli odobrilo na podlagi vloge	Delež DM skupaj, financiran iz MIZŠ	Delež delovnega mesta romski koordinator, ki ga je šoli odobrila MONM	Šola bi poleg odobrenega kadra, ki ga že ima, potrebovala še dodaten kader, in sicer:
Bršljin	1	1	2	1	
Center	0,5	/	0,5	1	0,5
Dragotin Kette	/	/	/	1	
Drska	0,5	/	0,5	1	0,5
Grm	0,5	/	0,5		0,5
Otočec	/	/	/	/	
Stopiče	/	/	/	/	
Šmihel	1	/	1	/	
SKUPAJ:	3,5	1	4,5	4	1,5

Romski pomočnik:

- pri pouku in drugih šolskih dejavnostih pomaga učencem pri premagovanju jezikovnih in drugih ovir ter navaja učence na opravljanje domačih nalog in jim po potrebi pomaga,
- ugotavlja potrebe otrok v zvezi z njihovim vključevanjem v šolsko okolje in jim v sodelovanju s starši in strokovnimi delavci šole pri tem pomaga,
- spodbuja vključevanje in dejavno sodelovanje romskih učencev pri pouku,
- s strokovnimi delavci sodeluje pri reševanju vzgojnih odstopanj romskih otrok,
- sodeluje pri izdelavi dvojezičnih obvestil, vabil, gradiv ipd.,
- sodeluje pri vključevanju romske kulture v šoli,
- spodbuja otroke k aktivnemu vključevanju in sodelovanju na prireditvah, dnevih dejavnosti, v šolah v naravi in ob drugih dejavnostih v organizaciji šole ter pri tem sodeluje,
- sodeluje pri pripravi in izvedbi različnih dejavnosti v romskem naselju,
- spodbuja otroke k vsakodnevni izvajanju osebne higiene,
- navaja otroke na namensko uporabo materialov, šolskih potrebščin in odnosa do lastne in tuje lastnine (npr. razvija skrb za šolske potrebščine in pripomočke za delo ter odgovornost zanje).

Trenutno imamo v MO Novo mesto zaposlenih 4,5 romskega pomočnika (dva v OŠ Bršljin, enega v OŠ Šmihel, 0,5 v OŠ Drska, 0,5 v OŠ Center in 0,5 v OŠ Grm). Od 4,5 zaposlenih romskih pomočnikov to delo opravlja en Rom.

Romski koordinator je oseba s srednješolsko izobrazbo, je praviloma pripadnik večinskega prebivalstva, ki pomaga pri socializaciji romskih učencev, skrbi za povezovanje med šolo in romskimi starši, usmerja učence k pouku na predmetni stopnji, skrbi za njihovo udeležbo na urah DSP, pomaga pri reševanju konfliktov med romskimi učenci, skrbi za koordinacijo med romskimi pomočniki in učitelji ter sodeluje pri prevozih romskih učencev v šolo in iz šole. Romske koordinatorje šolam financira MONM.

Ocena stanja na področju osnovnošolskega izobraževanja:

Šole ocenjujejo, da bi bilo za izvajanje rednih obiskov v naselju vsakič, ko otrok ne pride v šolo in intenzivnejše delo s starši dobrodošlo imeti skupno še 1,5 osebe. Šole ocenjujejo, da bi k povečanju deleža otrok, ki uspešno zaključijo osnovnošolsko izobraževanje, pripomogel tudi dodaten kader za izvajanje dodatne strokovne učne pomoči Romom v zadnjem triletju, še posebej devetošolcem, in sicer v obsegu 1,25 učitelja.

Delovno mesto romskega pomočnika je lahko dobra zaposlitvena priložnost za Rome, ki jih je treba v okviru njihovih poklicnih namer seznaniti o tem poklicu in jih spodbujati k izobraževanju, ker je po končanem izobraževanju možna zaposlitev. Kdor želi pridobiti Nacionalno poklicno kvalifikacijo (NPK) Romski pomočnik, mora imeti:

- najmanj dokončano osnovno šolo in šestmesečne izkušnje pri delu s pripadniki romske skupnosti in
- dokazilo o znanju slovenskega jezika, ki ga kandidat/-ka dokazuje s spričevalom slovenske osnovne šole ali z opravljenim izpitom iz znanja slovenščine na osnovni ravni ter
- dokazilo o znanju romskega jezika/dialekta, ki ga kandidat/-ka dokazuje z izjavo/ referenčnim pismom organizacij, društev ipd.

Med Romi, ki so dokončali osnovno šolo, je treba prepoznati tiste, ki bi lahko opravljali opisane naloge. To lahko naredijo svetovalne službe osnovnih šol v povezavi z osnovno šolo za odrasle na Razvojno-izobraževalnem centru Novo mesto in svetovalci Zavoda za zaposlovanje.

Izobraževanje odraslih

Program Osnovna šola za odrasle

Program Osnovna šola za odrasle (OŠO) je verificiran in za udeležence brezplačen, saj je osnovna šola prebivalcem Slovenije zagotovljena kot ustavna pravica. Romi se v program vključujejo od leta 1998, v večjem številu pa od leta 2000, kar je posledica strokovnega sodelovanja s CSD DBK NM in ZRSZ NM, katerega osnovni namen je dvigniti pismenost in izobrazbeno strukturo odraslih Romov na območju MONM ter občin Škocjan in Šentjernej. V program večino udeležencev napoti ZRSZ NM, v okviru ukrepov Aktivne politike zaposlovanja (APZ), CSD DBK NM v okviru obveznosti podpisnikov pogodbe o aktivnem reševanju socialne problematike, ki so prejemniki denarne socialne pomoči (DSP), posamezni odrasli pa se za dokončanje šolanja že odločajo tudi sami. Število romskih udeležencev v programu OŠO iz MONM, Šentjernej in Škocjan se je v obdobju od šolskega leta 2017/18 do 2020/21 gibalo letno od 154 do 171. Iz MONM je bilo romskih udeležencev od 111 do 122 (glej Tabelo 3.23). V zadnjih letih RIC dejavno sodeluje tudi z Zavodom za prestajanje kazni zapora Ljubljana, oddelek Novo mesto, in izvaja izobraževalne dejavnosti, ki omogočajo odraslim Romom, da posamezne obveznosti v programu OŠO opravijo v času, ko so v zaporu. S spremembo Zakona o izobraževanju odraslih, ki je bil sprejet februarja 2018, se udeleženci ne vpisujejo v razred, ampak v program osnovne šole. Pouk se izvaja v tečajni obliki s kombinacijo individualnega in samostojnega dela. Z vsakim udeležencem se sklene pogodba o izobraževanju in pripravi osebni izobraževalni načrt.

Tabela 0.23: Vpisani v program Osnovne šole za odrasle v šol. letih 2017/2018–2020/2021

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Vpisani skupaj	178	160	179	165
Od tega Romi	166	154	171	155
Od tega Romi iz MONM	120	118	122	111
Romi iz MONM, napredovali v višji razred	8	4	3	15
Romi iz MONM, vpisani v 9. r.	15	15	17	16

Romi iz MONM, zaključili OŠO	4	0	1	7
------------------------------	---	---	---	---

Ker pouk poteka večinoma v kombiniranih skupinah in v tečajni obliki, so posamezni udeleženci uspešno zaključili obveznosti za posamezne predmete, niso pa dokončali razreda.

Podatke o prisotnosti udeležencev redno spremljajo in jih mesečno posredujejo ZRZS NM in CSD DBK NM. Prisotnost v programu je za udeležence, ki so vključeni v program Aktivne politike zaposlovanja oz. so prejemniki denarne socialne pomoči, podlaga za izplačilo dodatka za aktivnost, potnih stroškov oz. pravice do DSP. Obe organizaciji izvajata ukrep izbrisa iz evidence v primerih, ko posamezni udeleženci ne uresničujejo svojih obveznosti v skladu z načrtom. Počasen napredek udeležencev je predvsem posledica slabega jezikovnega in pojmovnega poznavanja slovenskega jezika, zaradi česar je tudi osnovno znanje, s katerim Romi vstopajo v OŠO, zelo nizko. Učenje se lahko razvija šele, ko posameznik pridobi temeljna znanja in spretnosti, kot so dobro znanje slovenskega jezika, čemur lahko sledijo branje, pisanje, osnovne matematične in digitalne spretnosti. Tako je pri nekaterih udeležencih potrebno več let, da se naučijo pisati in brati ter spoznajo osnovne računske operacije, ker jih v zadostni meri niso osvojili v predhodnem izobraževanju. Opozoriti je treba tudi na to, da je pozabljanje že osvojenega znanja pri Romih zaradi neuporabe v praksi izredno hitro, zato je po daljši prekinitvi njihovo znanje še na nižji stopnji, kot je bilo ob zaključku obiskovanja redne osnovne šole.

Ocena stanja na področjih, ki jih pokriva RIC NM:

- pri odraslih Romih v OŠO je prisotna nizka motivacija za vključitev in dokončanje programa OŠO,
- prisotnost pri pouku je neredna,
- daljše kot je obdobje prekinitve med opustitvijo izobraževanja v redni osnovni šoli in vpisom v program OŠO, težje je nadaljevanje in šibkejše je vstopno znanje,
- prisotna je velika razlika v znanju in standardih, ki naj bi bili doseženi za določen razred v osnovni šoli, kar je posledica napredovanja v višji razred v redni osnovni šoli, tudi z negativnimi ocenami, in daljšo prekinitvijo med obema izobraževanjema,
- znanje in razumevanje slovenskega jezika je pomanjkljivo,
- Romi imajo slabe učne navade,
- učenje doma je oteženo tudi zaradi neustreznih bivalnih pogojev,
- ni podpore domačega okolja,
- prisotne so težave s koncentracijo,
- izobrazba Romom ne predstavlja vrednote,
- zgodnje nosečnosti povzročajo izostanke in večletne prekinitve izobraževanja,
- ne vidijo povezave med izobrazbo in zaposlitvijo,
- program obiskujejo predvsem zaradi pravice do DSP in dodatka za aktivnost,
- pogosti sta nemirnost in konfliktnost v medsebojnem obnašanju in vedenju do drugih v programu.

Socialno varstvo in zaposlovanje

Dejavnosti CSD DBK NM

CSD DBK NM je krajevno pristojen za območja sedmih občin (glej Tabele od 3.24 do 3.26).

Tabela 0.24: Krajevna pristojnost CSD DBK NM

	Ime občine	*Ocenjeno število Romov
1	NOVO MESTO	1138

2	ŠENTJERNEJ	230
3	ŠKOCJAN	260
4	ŠMARJEŠKE TOPLICE	0
5	MIRNA PEČ	20
6	STRAŽA	0
7	DOLENJSKE TOPLICE	3
8	ŽUŽEMBERK	0
		Skupaj 1613

Tabela 0.25: Število vloženih vlog za pridobitev socialnih transferjev od 2018 do maja 2022 za območje Mestne občine Novo mesto

	2018	2019	2020	2021	Maj 2022
Denarna socialna pomoč	1280	1100	1180	1100	460
Izredna denarna socialna pomoč	80	90	70	70	30

Tabela 0.26: Odjave iz evidence brezposelnih Romov (črtani iz evidence brezposelnih oseb zaradi kršitev obveznosti do zavoda: odklonitev dela, neredno javljanje na zavodu ...)

Leto	2016	2017	2018	2019	2020
Kršitev obveznosti	72	57	33	36	23

Center ocenjuje, da je od vseh prejemnikov DSP približno 30 % Romov, od tega 70 % iz MONM.

Ocena stanja na področjih, ki jih pokriva CSD DBK NM:

Zaznavajo potrebe po večji prisotnosti na terenu, saj problematika v romskih naseljih številčno presega zmožnosti poglobljenega spremljanja romske družine in spodbujanja neposredno v njihovem okolju. Povečuje se število mladoletnic, ki se prezgodaj odločajo za materinstvo in imajo posledično težave pri reševanju družinskih izzivov, zato se povečujejo družinski spori. Povečuje se nemoč staršev pri izvajanju starševske skrbi. Povečujejo se tudi obvestila glede raznovrstnih težav, in sicer iz policije, sodišč, šol, posameznikov. Uporabniki se ne odzivajo na pisna vabila, zato je taktnost pomembna, s tem pa povezan dober oseben odnos neposredno v romskih naseljih. Potrebno je stalno preverjanje dogovorjenega, kar pa največkrat ni možno prek telekomunikacijskih sredstev, saj so na ta način Romi nedosegljivi (menjanje tel. števil, brez telefona), zato je treba z njimi vzpostaviti odnos v njihovem okolju. Povečuje se potreba po izvajanju storitve Pomoč družini za dom. Prav tako se povečuje število vlog za socialne transferje (ne le za denarne socialne pomoči, ampak tudi za otroške dodatke), kar je povezano z različnimi spremembami, kot so: povečana števila rojstev, zapornih kazni, oddaj otrok v zavode, vpisov in izpisov v zvezi z izobraževanji in ZRSZ NM. Povečuje se obseg izplačil v naravi in vlog za izredne denarne socialne pomoči. Zanimiv podatek, opažen pri delu strokovnih delavcev centra, je, da staršem odvzem denarne socialne pomoči zaradi neobiskovanja pouka (tako njihovih otrok kot njih) to več ne predstavlja motivacije.

Dejavnosti ZRSZ NM

ZRSZ NM ne vodi evidence brezposelnih oseb glede na narodnostno ali etnično pripadnost. Z nekaterimi atributi romske etnije (kraj bivanja, značilni priimki, stil življenja, govornica ...) pa se pri svojem delu srečujejo in v tem smislu so tudi podani podatki, ki se nanašajo na Rome s stalnim prebivališčem v MONM (glej Priloge od B.1 do B.5).

Največ pri njih evidentiranih Romov ima nedokončano in končano osnovno šolo, kar je konec leta 2021 predstavljajo 98,2 % od vseh prijavljenih.

V letu 2021 je bilo v ukrepe APZ vključenih manj Romov kot v preteklih letih, kar je posledica izvajanja ukrepov za preprečevanja širjenja epidemije.

Vsako leto je največ Romov vključenih v ukrep Formalno izobraževanje, program Osnovna šola za odrasle pri izvajalcu RIC NM. ZRSZ NM udeležencem programa v času vključitve izplačuje dodatek za aktivnost (6 EUR/ dan prisotnosti in povračilo potnih stroškov). Z namenom hitrejšega in učinkovitejšega spremljanja udeležencev Formalnega izobraževanja so na centralno službo ZRSZ posredovali predlog za spremembo izvajanja programa, ki je bil sprejet in je pričel veljati v šolskem letu 2021/2022. Sprejet predlog se nanaša predvsem na spremembo oz. dopolnitev nekaterih določil pogodbe o vključitvi v program. Ključna sprememba je v členu pogodbe o vključitvi v program, v katerem so navedene obveznosti udeleženca, in sicer:

- za redno udeležbo v programu se šteje, če bo udeleženec prisoten vsaj 80 % predvidenih prisotnosti v posameznem mesecu;
- za uspešno dokončanje programa v posameznem letu mora udeleženec opraviti:
 - vsaj 70 % izpitnih obveznosti v šolskem letu, v katerem ima predvidenih več kot pet izpitov oz.,
 - vsaj 80 % izpitnih obveznosti v šolskem letu, v katerem ima predvidenih pet ali manj izpitov.

Predlog za spremembo je bil podan, ker v prejšnji pogodbi redna prisotnost ni bila ustrezno opredeljena in se je za prekinitev pogodbe štelo šele, če oseba dva meseca zapored ni bila prisotna na izobraževanju.

Pogodba se je dopolnila tudi v delu, kjer se navajajo sankcije v primeru neizpolnjevanja pogodbenih obveznosti. V primeru, da se udeleženec ne udeležuje programa redno, ali programa ne dokonča v času trajanja pogodbe, ali Zavoda pred iztekom trajanja pogodbe ne zaprosi za njeno podaljšanje, lahko Zavod z dnem ugotovitve kršitve odstopi od pogodbe. V primeru odstopa od pogodbe Zavod udeleženca preneha voditi v evidenci brezposelnih oseb oziroma v evidenci oseb, vključenih v programe APZ. V tem primeru se oseba šest mesecev po prenehanju vodenja v evidenci ne more vnovič prijaviti.

Navedeno pa ne velja za osebe, ki so mlajše od 26 let in imajo status osebe, vključene v izobraževanje odraslih, saj te osebe niso vključene kot brezposelne osebe, temveč kot iskalci zaposlitve, proti katerim pa ukrepanje po Zakonu o urejanju trga dela ni možno.

Ocena stanja na področjih, ki jih pokriva ZRSZ NM:

• **Pomanjkljiva izobrazba**

Vse več Romov se prijavlja v evidenco brezposelnih oseb z nedokončano osnovno šolo. Kljub prizadevanjem zavoda, da bi nadoknadili manjkajočo izobrazbo z obiskovanjem programa OŠO in nadaljevali v programih za pridobitev poklica (vsaj skrajšani program), ni zaslediti uspeha. Čeprav 30 % delodajalcev (2.715 prostih delovnih mest v obdobju I–V 2021) išče delavce brez poklica (proizvodnja, gradbeništvo ...) Romi niso uspešni, ker za delo in s tem povezano »nizko« plačilo niso zainteresirani. Romi se v nobenem sektorju, ne v javnem ne zasebnem, praktično ne

zaposlujejo, ker tudi delodajalci niso zainteresirani za njihovo vključevanje zaradi nizke stopnje izobrazbe, odsotnosti delovnih navad in pomanjkljive socializacije.

- **Nemotiviranost za delo**

Za delo niso motivirani, ker ga ne dojemajo kot potrebno za preživetje. V delu ne vidijo vrednote ali potrebe. Nasploh so s svojim položajem zadovoljni. Ekonomske razmere jih v delo ne silijo; poznani so primeri, ko so pustili dobro plačano delo in prešli nazaj na socialne prejemke. Ti prejemki iz naslova socialnih transferjev (posamezniki, družina) v kombinaciji s prihodki iz sive in črne ekonomije, glede na stil življenja in dnevne potrebe, zadoščajo za življenje. Tudi delodajalci niso zainteresirani za zaposlovanje Romov, prav zaradi njihove nemotiviranosti za delo.

- **Slabo razvite delovne navade**

Delovne navade se razvijajo v obdobjih primarne in sekundarne socializacije. Vse pomanjkljivosti teh obdobj se odražajo pri odraslih osebah.

- **Problematične higienske navade**

Problem je vezan na slabe življenjske razmere in navade v družini.

- **Visoka raven medsebojne konfliktnosti**

Zaradi dolgoletnih družinskih sporov in vse večje konfliktnosti med prebivalci, bodisi različnih naselij ali družin (tudi znotraj družin), je neredko nemogoče napotiti Rome na javna dela ali izobraževalne oblike.

- **Nezanesljivost**

Čeprav delodajalci danes nimajo veliko izkušenj z delom z Romi, se o morebitnem zaposlovanju nekateri sploh ne želijo pogovarjati. Izkušnje prejšnjih neuspešnih poskusov in razširjenost stereotipov o romski nemotiviranosti za delo in nezanesljivosti krepki tudi visok absentizem na javnih delih.

Danes se Romi v Novem mestu sicer večinoma zaposlujejo v okviru javnih del, v osnovnih šolah in javnih zavodih (glej Tabeli 3.27 in 3.28).

Tabela 0.27: OŠ - Prikaz zaposlovanja javnih delavcev v programe javnih del za obdobje od 2017 do 2021

NAZIV ŠOLE	Št. vključenih Romov v program JD v obdobju od 2017 do 2021	Naziv programa JD	Zaposlitev (po končanem programu JD)
OŠ Grm	2	Pomoč pri učenju in druga pomoč otrokom, učencem, dijakom in drugim udeležencem programa	ne
OŠ Šmihel	4	Pomoč Romom pri socializaciji	ne
OŠ Bršljin	3	Pomoč Romom pri socializaciji	da (enega, na delovno mesto gospodinjec II.)
OŠ Center	2	Pomoč pri učenju in druga pomoč otrokom, učencem, dijakom in drugim udeležencem programa	ne

OŠ Ketteja	Dragotina	2	Pomoč pri učenju in druga pomoč otrokom, učencem, dijakom in drugim udeležencem programa	ne
Skupaj:		13		1

Tabela 0.28: Ostali javni zavodi – prikaz zaposlovanja javnih delavcev v programe javnih del za obdobje od 2017 do 2021

NAZIV ZAVODA ALI DRUŠTVA	Št. vključenih Romov v program JD v obdobju od 2017 do 2021	Naziv programa JD	Zaposlitev (po končanem programu JD)
MONM	12	Pomoč Romom pri socializaciji	Ne
RIC	8	Pomoč Romom pri socializaciji	Ne
DRPD	6	Pomoč Romom pri socializaciji	Ne
Skupaj:	26		0

Zdravstveno varstvo

Dejavnosti Zdravstvenega doma Novo mesto

Zaposleni v Zdravstvenem domu Novo mesto (ZDNM) se pri delu redno srečujejo z romsko populacijo. Izvajajo številne dejavnosti za izboljšanje zdravstvenega stanja Romov in so vpeti v projekte za izboljšanje zdravstvenega stanja romske populacije. V zadnjih dveh letih so izvajali zdravstveno-vzgojne dejavnosti, katerih organizator sta bila Rdeči križ in DPRD. Namen teh dejavnosti je zmanjševanje tveganih vedenj in neenakosti v zdravju Romov.

Prednostna področja v promociji zdravja so: zdrav življenjski slog, zdrava prehrana, zmanjševanje kajenja ter uživanja nedovoljenih drog in alkohola, preprečevanje poškodb, spodbujanje telesne dejavnosti, osnovni higienski ukrepi, pomen cepljenja otrok za ohranitev zdravja, preprečevanje prenosa spolnih bolezni, preprečevanje nalezljivih bolezni, skrb za zdravje zob, pomen sodelovanja v programu Svit, samopregledovanje dojk, kontracepcija in dejavniki tveganja.

Ocena stanja na področjih, ki jih pokriva ZDNM:

- Romi si še vedno ne izberejo osebnega zdravnika/ pediatra/ šolskega zdravnika ...,
- izsiljujejo preglede in terapijo,
- izsiljujejo zdravniška potrdila,
- se ne vključujejo v obstoječe preventivne programe (Dora, Zora, Svit, referenčne ambulante, Zdravstveno vzgojni center),
- odklanjajo obvezna cepljenja otrok (kljub dodatnim pisnim vabilom),
- ne obiskujejo materinskih šol, zelo nizka je stopnja doječih mater,
- slabe higienske razmere ter z njimi povezana slaba splošna in osebna higiena poslabšujejo njihovo zdravje,
- velika večina Romov je kadilcev, med njimi so tudi otroci, kar zvišuje število obolelih za kroničnimi pljučnimi boleznimi,

- prehranjevalne navade Romov so slabe, pogosto imajo le dva obroka na dan, uživajo velike količine mesa in ogljikovih hidratov,
- veliko Romov ima prekomerno telesno težo, velik porast je opaziti pri otrocih in mladoletnikih,
- Rominje se izogibajo svetovanju o kontracepciji in zdravem spolnem življenju, še vedno redko obiskujejo ginekologa; rojevajo zelo mlade, tudi že v 14. letu starosti, imajo po več otrok, ne obiskujejo materinske šole; to povzroča negativne zdravstvene posledice,
- zelo malo je Romov, ki so opredeljeni pri zobozdravniku, kar ima za posledico slabo ustno zdravje.

Ukrepi javnega zdravstvenega zavoda se nanašajo na izvajanje redne dejavnosti, in sicer na spodbujanje vključevanja romske populacije v že obstoječe redne ambulante izbranih zdravnikov in zobozdravnikov.

Glede preventivnih pregledov ugotavljajo, da se Romi kljub obljubam le redko odzovejo na večkratna povabila. Romi so navidezno zelo pripravljeni sodelovati, vendar se pozneje izkaže, da ni tako. Imajo namreč visoka pričakovanja do družbe, hkrati pa imajo nizko stopnjo odgovornosti.

Vključevanje v družbo in kultura

Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto

Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto (DRPD) izvaja programe Dnevni center za romske otroke (Brezje in Jedinščica) in Dnevni center za romske mladostnike – učna pomoč, delavnice ... Ciljna populacija so predvsem otroci, mladostniki in njihovistarši), strokovna in širša javnost.

Aktivnosti Romskega izobraževalnega inkubatorja Novo mesto so usmerjene v doseganje naslednjih ciljev:

- opremiti uporabnike z novimi znanji in veščinami, s poudarkom na medkulturnih in socialnih veščinah (komunikacijske veščine, uspešno reševanje konfliktov),
- povečati vključenost romskih otrok in mladostnikov v šolski sistem (preprečevanje šolskega osipa, razvijanje delovnih in učnih navad, višja raven znanja in spretnosti),
- izboljšati samopodobo in občutek lastne vrednosti romskih otrok in mladostnikov,
- ustvariti okoliščine, ki omogočajo zdrav razvoj ter uvesti varovalne dejavnike v uporabnikovo življenje (kakovostno preživljanje prostega časa, pozitivne izkušnje ...),
- motivirati za nove strategije vedenja, iskanje novih konstrukcij realnosti in prevzemanje odgovornosti.

Dnevni center za romske otroke (Brezje in Jedinščica) poteka v romskih naseljih Brezje (od leta 2009) in Jedinščica (od leta 2017). Med letoma 2011 in 2018 je deloval tudi dnevni center v romskem naselju Šmihel, ki ga je z letom 2022 prevzel v upravljanje Center za šolske in občolske dejavnosti. Program je za uporabnike na voljo od 11. do 17. ure. Dnevni center v Brezju obiskuje okrog 110 otrok, vsak od njih je v program vključen povprečno 147 ur/leto. Dnevni center Jedinščica obiskuje 27 otrok, povprečna vključenost je 137 ur/leto (podatki so povprečje za obdobja 2018–2020).

Dnevni center za romske mladostnike v Brezju poteka v romskem naselju Brezje (od leta 2021) v večnamenskem centru. Program poteka ob delavnikih od 9. do 17. ure, uporabnikom je na voljo od 12. do 17. ure. V prvem polletju 2021 je bilo v program vključenih 31 mladostnikov. Vključenost v program je povprečno 548 ur na mesec, povprečno je posamezni mladostnik v program vključen 91 ur mesečno.

Dnevni centri za romske otroke in mladostnike so edini programi, ki potekajo neposredno v romskih naseljih neprekinjeno vsak delovni dan, vse leto, in sicer v popoldanskem času, ko ni na voljo nobenega drugega programa (vrtec, šola). V centrih potekajo dejavnosti za učno pomoč oziroma dejavnosti za večjo vključenost v šolski sistem, dejavnosti za razvijanje socialnih in medkulturnih veščin, kakovostno preživljanje prostega časa, promocijo duševnega zdravja in zdravega načina življenja, razvijanje socialnega kapitala, širjenje socialne mreže, ohranjanje romske kulture in promocijo romske kulture, vključevanje prostovoljcev v dejavnosti, obiski prireditev, skupnostne akcije itd., individualno delo (učna pomoč, usmerjanje, podpora, svetovanje, informiranje, zagovorništvo).

Ocena stanja na področjih, ki jih pokriva DRPD:

Stalnost je ključni pogoj za trajne rezultate. Vlaganje v infrastrukturo v naseljih je nujno, vendar brez sočasnega intenzivnega in neprekinjenega vsebinskega dela z ljudmi ne prinaša bistvenih sprememb, saj vedenje in odnos Romov ostajata enaka (to se odraža na vseh ravneh in tudi na škodi na infrastrukturi). Odraščanje ob nepismenih/nizko izobraženih starših ter življenje v getu v neustreznih bivanjskih razmerah, neurejenih odnosih ter nakopičenih socialnih stiskah, ki terjajo preživetvene strategije, Romov ne more opremiti za drugačna ravnanja. Drugačna ravnanja znotraj naselja tudi niso zaželeni, vključitev v večinsko skupnost pa je skoraj nemogoča, saj tudi večinsko prebivalstvo Rome ne glede na stopnjo njihove integracije sprejema z zadržki. To izrazito zmanjšuje motivacijo za integracijo.

Za stalnost in sistematičnost dela z Romi (tj. vsakodnevna prisotnost različnih vsebin v naselju) so potrebna sredstva in zadostno število strokovno usposobljenega kadra. Že v tem trenutku je v programu dnevnih centrov premalo strokovnih delavcev, število otrok pa se večja (skladno z rastjo števila prebivalcev naselja).

Programi dnevnih centrov se sofinancirajo iz državnega proračuna (prek razpisov) in glede na trenutni način financiranja je ta vir izčrpan. Normativi predvidevajo zaposlitev enega strokovnega delavca na 20 otrok, a le do 40 otrok. Delo z več kot 40 otroki ni pospremljeno z dodatnim delavcem. V program Dnevnega centra Brezje je trenutno vključenih okrog 110 otrok, kar presega normative. Sprejem več otrok v program pa je ob trenutnih zmogljivostih neizvedljiv.

Glede na obseg programa in število udeležencev se povečujejo prostorske potrebe za izvajanje več vzporednih dejavnosti za različne starostne skupine in vsebine.

Dejavnosti Območnega združenja Rdečega križa Novo mesto

Območno združenje Rdečega križa Novo mesto (OZRK NM) v sodelovanju s CSD DBK NM mesečno oskrbuje Rome z živilskimi paketi. Redno s pomočjo CSD DBK NM tedensko oskrbujejo prebivalce romskega naselja Brezje z oblačili, glede na potrebe in upravičenosti do pomoči na podlagi napotnice (glej Tabelo 3.29). Občasno v romskem naselju Brezje izvedejo meritve krvnega tlaka, holesterola in sladkorja v krvi. Meritev se udeležuje vedno manj Romov. Večkrat so poskusili z vključevanjem romskih otrok v letovanje na Debelem rtiču. Uspešni so bili samo v letu 2018, ko so s pomočjo vključitve vzgojiteljice prek DRPD vključili pet romskih otrok.

Tabela 0.29: Razdeljena pomoč (2018–2020)

Razdeljena pomoč	2018	2019	2020	2021
Živilski paketi	118	131	136	41
Oblačila	78	65	62	46

Ocena stanja na področjih, ki jih pokriva DRPD:

- otroci in mladina v romskih družinah so zdravstveno zanemarjeni,
- otroci niso precepljeni,

- boleznimi otrok niso diagnosticirane in se ne zdravijo,
- deklic se ne ozavešča o spolni vzgoji in morebitni zaščiti pred nosečnostjo,
- getoiziranje Romov preprečuje napredek in boljše izhode v smislu pridobivanja neodvisnosti od socialnih transferjev,
- majhno število Romov ima izbranega družinskega zdravnika, pediatra ali zobozdravnika.

Dejavnosti Škofijske Karitas Novo mesto

Na Škofijski Karitas Novo mesto (Karitas NM) z romsko skupnostjo sodelujejo na več ravneh. Tako kot po drugih občinah na območju Škofije Novo mesto Romom nudijo:

- psihosocialno pomoč,
- materialno pomoč (hrana, obleke),
- pomoč pri brezplačni izposoji medicinskih pripomočkov,
- možnost laičnega razbremenilnega pogovora ter vključevanje romskih otrok in odraslih v učni program etičnih in moralnih načel.

V želji po čim večji pokritosti območja v vseh ukrepih sodelujejo s CSD-ji in sorodnimi organizacijami. Za **strokovno psihosocialno pomoč** se uporabnik naroči na termin pri strokovni svetovalki na področju socialnega področja. Opažajo, da se Romi po navadi sprva zatečejo k razbremenilnemu pogovoru, ki nato pokaže potrebo po sistematičnem spremljanju. Program se izvaja trikrat tedensko, po najavi. **Materialna pomoč Romom** je na voljo skozi vse leto. Obleke s pomočjo prostovoljcev delijo enkrat mesečno, na župnijskih Karitas pa enkrat tedensko. Enkratna pomoč v hrani je v izrednih razmerah (nesreče, smrt ...) na voljo kadarkoli, vsakemu, ne glede na socialno-ekonomski položaj. Za redno prejemanje hrane (dvakrat do trikrat letno) je treba priložiti prošnjo z ustreznimi prilogami. Prošnje enkrat mesečno pregleda komisija, ki odloča o njeni ustreznosti. Opažajo, da do Romov pridejo najlažje prek Romov, ki so pripravljene pomagati znotraj lastne skupnosti. Omeniti je treba, da se vse ukrepe, povezane z Romi, zaradi možnosti zlorab stalno prilagaja. **Brezplačno izposoji medicinskih in ortopedskih pripomočkov** nudijo po potrebi. Pogoste so neobravnavane zdravstvene težave pri Romih, ki vodijo v bolj kompleksna bolezenska stanja. V preteklosti so se Romi nanje obračali predvsem za plenice za odrasle, bolniške postelje in invalidske vozičke. **Laične razbremenilne pogovore** nudijo na vseh razdelilnih mestih (šest) znotraj MONM, po potrebi. Ukrep je v večini močno povezan z materialno pomočjo. Romi pridejo razdraženi in potrebujejo pomiritev. V ta namen na Karitas Novo mesto izobražujejo svoje prostovoljce na področju ravnanja v konfliktnih situacijah. Tu se kaže velika potreba po načrtnem usposabljanju prostovoljnega kadra. Dodatno trikrat tedensko izvajajo delavnice, prek katerih Romi spoznavajo verstva, etiko in domovino.

Ocena stanja na področjih, ki jih pokriva Karitas:

- delo z Romi je občutljivo in ga ne more opravljati vsak, zato je usposabljanje prostovoljcev za delo z Romi nujno potrebno,
- s pravim spodbujanjem se pripadniki romske skupnosti odzovejo pozitivno,
- izvajanje materialne pomoči omejujejo logistični zapleti,
- izposoja medicinskih pripomočkov je omejena,
- z dodatnim mreženjem organizacij je mogoče lažje in globlje pristopiti do romske populacije.

Vzdrževanje javnega reda in miru

Policijska uprava Novo mesto

Policijska uprava Novo mesto (PU NM) je za obdobje od 2019 do 2021 identificirala najpogostejše moteče dejavnike za okoliške prebivalce območij z večetničnimi skupnostmi. Med te spadajo:

- kršitve z uporabo strelnega orožja v romskih naseljih,

- nezakonita kurjenja,
- kršitve nočnega miru in počitka s hrupom.

PU NM je v letih od 2019 do 2021 obravnavala skupno 11 primerov streljanj, ki so bila prijavljena in s policijskimi aktivnostmi tudi potrjena. Kot je razvidno iz tabele, je bilo najmanj potrjenih primerov streljanj v letu 2020, in sicer le 1. Prijavljenih streljanj, ne pa tudi potrjenih, je bilo največ v letu 2019 (glej Tabela 3.30).

Tabela 0.30: Kršitve, povezane z uporabo strelnega orožja v romskih naseljih

PRIJAVLJE NA STRELJANJ A	Ja n	Fe b	Ma r	Ap r	Ma j	Ju n	Ju l	Av g	Sep t	Ok t	No v	De c	SKUPA J
2019	1	1	1	2	1	4	3	1	2	5	4	9	34
2020	3	1	2	0	1	3	3	2	2	2	0	5	24
2021	1	1	1	1	0	3	3	3	4	1	7	1	26

PU NM je v letih 2019 do 2021 obravnavala skupno 78 primerov kurjenj v romskih naseljih, kjer je šlo za različna zadimljenja oziroma kurjenja ovojev barvnih kovin ter kurjenja v naravnem okolju. Največ kurjenj in zadimljenj je bilo v letu 2021, bistveno več kot v minulemu letu 2020, kar kaže, da so kurjenja v trendu naraščanja (glej Tabela 3.31). Policisti so v vseh primerih proti kršiteljem podali predloge drugim prekrškovnim organom zaradi kršitev Uredbe o ravnanju z odpadki. Pri obravnavani problematiki kurjenj velja omeniti, da se je število ugotovljenih kurjenj povečalo v letu 2021 predvsem iz razloga, da so policisti na te kršitve še bolj dosledno odreagirali in ukrepali ter podajali predloge pristojnim prekrškovnim organom. Tovrstne kršitve so v pristojnostih Inšpektorata za okolje in prostor. Za kršitve ravnanja s komunalnimi odpadki pa je policija podajala predloge tudi Občinskemu inšpektoratu MONM.

Tabela 0.31: Število nezakonitih kurjenj v romskih naseljih

PRIMERI KURJENJ A	Ja n	Fe b	Ma r	Ap r	Ma j	Ju n	Ju l	Av g	Sep t	Ok t	No v	De c	SKUPA J
2019	0	3	2	2	2	5	4	2	0	1	0	0	21
2020	0	2	3	0	0	0	2	0	1	1	0	1	10
2021	1	2	9	5	3	9	1	1	2	6	9	0	48

Kršitve nočnega miru in počitka s hrupom so specifične, saj so dejavnosti policije v teh primerih predvsem represivne, in sicer takrat, ko do posledice že pride. V obdobju od 2019 do 2021 je PU NM obravnavala skupaj 193 kršitev, in sicer največ v letu 2020 (glej Tabela 3.32). V obravnavanih primerih so se proti kršiteljem vodili prekrškovni postopki (predvsem zaradi glasne glasbe in s tem povezanih kršitev po členu 8/2 Zakona o varstvu javnega reda in miru) z izdajo plačilnih nalogov, odločb ali predlogov, v primeru ponavljajočih se kršitev pa so se kršiteljem tudi zasegali predmeti, s katerimi so bile kršitve storjene (glasbila, glasbene naprave, ozvočenja ...).

Razlog za to, da je kršitev nočnega miru in počitka s hrupom eden najpogostejših kršitev po številu, ki zahteva pogoste intervencije, lahko pripišemo njihovem načinu življenja kakor tudi izboljšanju njihovega finančnega stanja (pogosto tudi nesorazmerno dobro finančno stanje glede na njihove prihodke), saj organizacija in izvedba takšnih zabav predstavlja tudi velik finančni zalogaj.

Tabela 0.32: Število kršitev nočnega miru in počitka s hrupom na javnih zbiranjih, ki jih posamezniki organizirajo v romskih naseljih

KRŠITVE S HRUPO M	Ja n	Fe b	Ma r	Ap r	Ma j	Ju n	Ju l	Av g	Sep t	Ok t	No v	De c	SKUPA J
2019	1	3	4	3	9	9	9	8	9	5	0	1	61
2020	4	1	4	5	9	6	9	8	8	7	3	4	68
2021	0	8	5	4	9	9	9	9	8	1	0	2	64

Policisti pri izvajanju uradnih nalog na območjih z večletnimi skupnostmi vzporedno ugotavljajo tudi kršitve iz pristojnosti drugih prekrškovnih organov. Skladno z Zakonom o prekrških v tovrstnih primerih podajajo predloge drugim prekrškovnim organom. Največ predlogov drugim prekrškovnim organom je PP Novo mesto podala v letu 2020, in sicer 223, medtem ko je bilo najmanj tovrstnih kršitev ugotovljenih v letu 2019 (glej Tabela 3.33). Gre za ravnanja, ki kažejo na določeno varnostno odstopanje, za katerega so izključno odgovorne in pristojne razne inšpekcijske službe. Ocenjujejo, da razlogi povečanja kršitev iz tega naslova izhajajo iz covid ukrepov, zaradi omejitev, predvsem omejitve gibanja med občinami.

Tabela 3.33: Podani predlogi drugim prekrškovnim organom

PODANI PREDLOGI DRUGIM PREKRŠKOV NIM ORGANOM	Ja n	Fe b	Ma r	Ap r	Ma j	Ju n	Ju l	Av g	Sep t	Ok t	No v	De c	SKUP AJ
2019	7	5	6	6	3	6	18	7	8	3	12	15	96
2020	10	12	23	46	7	17	8	13	16	35	20	16	223
2021	10	4	15	12	15	23	14	8	11	6	11	6	135

Policisti pri izvajanju uradnih nalog na območjih z večletnimi skupnostmi vzporedno ugotavljajo tudi preostala ravnanja, ki kažejo na določeno varnostno odstopanje, za katerega so odgovorne in pristojne druge službe. Največ obvestil pristojnim organom so napisali v letu 2021, najmanj pa leta 2020. Gre za obvestila pristojnim službam, kot so: CSD, ministrstvo za šolstvo, občine (glej Tabela 3.34).

Tabela 3.34: Obveščanje pristojnih služb iz njihovih pristojnosti

OBVEŠČAN JE PRISTOJNIH SLUŽB	Ja n	Fe b	Ma r	Ap r	Ma j	Ju n	Ju l	Av g	Sep t	Ok t	No v	De c	SKUPA J
2019	24	11	11	7	9	1	7	9	2	5	8	8	102
2020	6	8	9	1	2	3	4	2	13	14	3	16	81
2021	20	9	9	6	8	12	13	9	26	22	18	18	170

Ocena stanja na področjih, ki jih pokriva PU NM:

Število kršitev, povezanih z romsko populacijo, in njihova intenzivnost se povečujeta, zato se je PU Novo mesto že odzvala z dejavnostmi za izboljšanje učinkovitosti dela z namenom preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kaznivih dejanj, preprečevanja cestnoprometnih prekrškov, kršitev, povezanih s hrupom, ravnanja z odpadki in preprečevanja ostalih kršitev in deviantnih pojavov, ki so še posebej moteči za tam živeče ljudi.

Tako se je intenziviralo delo na varnostno obremenjenih območjih ter s tem povečala prisotnosti in vidnosti policije. Na PU Novo mesto pa delujeta tudi policistka in policist, ki ustno in pisno obvladujeta romski jezik oziroma dialekt in se dejavno vključujeta v problematiko v romskih naseljih.

IZVEDBENI DEL

Cilji strategije za Rome 2022–2030

PODROČJA	CILJI	
Bivalne razmere	1.1	Izboljšanje bivalnih razmer Romov in vključitev romskih naselij v poselitveni sistem lokalne skupnosti in države
Vzgoja in izobraževanje	2.1	Povečanje socializacije romskih otrok pred vstopom v osnovno šolo
	2.2	Povečanje prisotnosti romskih otrok pri pouku in stopnje uspešnega zaključevanja osnovnošolskega izobraževanja
	2.3	Dvig znanja slovenščine med odraslimi in povečane jezikovne spretnosti pred vključitvijo v program Osnovne šole za odrasle
Socialno varstvo	3.1	Izboljšanje učinkovitosti sistema socialnih politik pri upravljanju izplačil denarne socialne pomoči
	3.2	Redno plačevanje javnih storitev (komunalne storitve, voda, elektrika)
Zaposlovanje	4.1	Dvig ozaveščenosti o pomembnosti zaposlitve in dvig stopnje zaposlenosti med Romi
	4.2	Ustanovitev izobraževalno-zaposlitvenega centra za usposabljanje Romov za delo
Vključevanje v družbo in kultura	5.1	Uspešnejša integracija v širšo skupnost
	5.2	Kontinuirano neposredno delo civilno-družbenih organizacij z Romi

	5.3	Celovit pristop vseh pristojnih institucij k obravnavi Romov
Zdravstveno varstvo	6.1	Dvig zdravstvene ozaveščenosti Romov
Javna varnost	7.1	Prizadevanja za izboljšanje varnosti v romskih naseljih in njihovi okolici

Cilji: Bivalne razmere

Cilj 1.1: Izboljšanje bivalnih razmer Romov in vključitev romskih naselij v poselitveni sistem lokalne skupnosti in države

V analizi stanja je navedeno, da so bivanjske razmere eden najpomembnejših dejavnikov romske integracije. Slab izhodiščni položaj, ki vpliva na vsa druga področja socialnega vključevanja (vključevanje v izobraževanje, prizadevanja za zaposlitev, zdravstveno stanje, ki ga ogrožajo slabi bivalni pogoji), je posledica neprimernih bivalnih razmer, ki se v večini ne morejo primerjati z vizualno in funkcionalno urejenostjo naselij večinskega prebivalstva. MONM je s prostorsko ureditvijo romskih naselij in zagotovitvijo možnosti za priklop na sistem javne komunalne infrastrukture (v večini naselij) zagotovila pogoje za naslednji korak reševanja stanovanjske problematike, tj. ureditev lastništva zemljišč ter ureditev in priklop na komunalno infrastrukturo, na način kot to velja v poselitvenem sistemu Slovenije za večinsko prebivalstvo.

Cilji: Vzgoja in izobraževanje

Cilj 2.1: Povečanje socializacije romskih otrok pred vstopom v osnovno šolo

Večina romskih predšolskih otrok ni vključenih v predšolsko vzgojo (dobrih 12 % vseh otrok v starostnem obdobju, primernem za vrtec; ti so v večini v romskem vrtcu). Otroci tako ne prihajajo v stik s slovenskim jezikom in se ga ne učijo sistematično, zato je znanje slovenskega jezika slabo, otroci pa težje usvajajo učno snov. Večjo prisotnost pri pouku in uspešnejše zaključevanje osnovnošolskega izobraževanja je možno doseči z boljšo predhodno socializacijo in boljšim poznavanjem slovenskega jezika. Namen vključevanja v integrirane vrtce je torej predvsem učenje jezika ter socializacija v vzgojno-izobraževalni instituciji, ki posreduje izkušnje in vzorce, ki otroku omogočajo lažji vstop in vključevanje v šolo.

Cilj 2.2: Povečanje prisotnosti romskih otrok pri pouku in stopnje uspešnega zaključevanja osnovnošolskega izobraževanja

Romska populacija ima izredno nizko stopnjo izobrazbe. Osnovnošolsko izobraževanje jih je v zadnjih štirih letih zaključilo v povprečju 12,3 %, šolanja na naslednjih stopnjah pa ne nadaljujejo. Število učencev Romov, ki uspešno zaključijo osnovno šolo, se sicer dviguje. Od 5,8 % se je v zadnjih štirih šolskih letih dvignilo na 23,9 %, glede na število vpisanih učencev Romov v 1. razred. V številkah to pomeni od treh učencev v šolskem letu 2017/2018 na 11 učencev v šolskem letu 2020/2021. Zagotoviti je treba nadaljevanje trenda rasti in spodbuditi romske učence, ki uspešno zaključijo osnovno šolo, da šolanje nadaljujejo. Prav tako je treba mejo predčasnega zaključevanja prenesti v sedmi, osmi in deveti razred, ker se v nižje poklicno izobraževanje lahko

vpišejo tudi učenci, ki so v devetih letih osnovnošolskega izobraževanja končali vsaj sedmi razred osnovne šole.

Cilj 2.3: Dvig znanja slovenščine med odraslimi in povečane jezikovne spretnosti pred vključitvijo v program Osnovne šole za odrasle

Pomanjkanje znanja slovenskega jezika se kaže tudi v programu OŠO, zato bi bilo nujno, da vsi Romi pred vključitvijo v OŠ za odrasle opravijo tečaj slovenskega jezika. Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030 področja izobraževanja odraslih sicer ne zajema, vendar institucije v lokalnem okolju ugotavljajo, da je izjemnega pomena za dokončanje osnovne šole. Tudi pri izobraževanju odraslih se kaže, da je za napredovanje ključno poznavanje in osveževanje slovenskega jezika, saj kljub končanju osnovnošolske obveznosti udeleženci OŠO nimajo dovolj znanja in razumevanja slovenskega jezika.

Cilji: Socialno varstvo

Cilj 3.1: Izboljšanje učinkovitosti sistema socialnih politik pri upravljanju izplačil denarne socialne pomoči

Cilj 3.2: Redno plačevanje javnih storitev (komunalne storitve, voda, elektrika)

Po podatkih CSD DBK NM je za leto 2021 zabeleženih okrog 100 dolžnikov Romov, ki se jim za poplačilo javnih storitev DSP odteguje v naravi oz. funkcionalni obliki na podlagi njihove pisne privolitve. Izplačilo iz naslova DSP se izvršuje samo v primeru, da upravičenec do dne zapadlosti ne poravnava obveznosti po posamezni položnici. Na mesečni ravni se v te namene odtegne okrog 5.000,00 EUR, kljub temu pa je obseg izplačil v naravi, glede na dolgove razmeroma majhen (po podatkih Komunale Novo mesto imajo še vsaj 70 dolžnikov). Težava se pojavi pri samem izvrševanju plačil, saj to zaradi zastarele informacijsko-komunikacijske tehnologije terja, poleg rednega dela, nadurno delo s strani zaposlenih na CSD DBK NM. Zaradi kadrovske podhranjenosti in specifik dela z Romi, ki terjajo poglobljeno obravnavo vsakega posameznika (tudi trikratni vložek časa glede na ostale uporabnike storitev), stalne dodatne obremenitve obstoječih zaposlenih niso mogoče. Nujna je nadgradnja sistema na način, da se avtomatizira izplačevanje DSP v naravi. To bi za center pomenilo razbremenitev administrativnega dela in več časa za strokovno delo (pogovori, obisk naselij). Za Rome ne bi bilo sprememb kar se tiče plačil, posredno pa bi imeli več od strokovnega delavca, ki bi se jim lahko posvetil na drugih področjih. Navedeno tudi pomeni, da bi lahko zaradi izboljšanje učinkovitosti prevzeli večji obseg izplačil v naravi. To je, glede na načrtovano ureditev lastništva zemljišč in priklopov na javno vodovodno in komunalno infrastrukturo, ki bo obenem terjala finančne vložke s strani Romov, ki jih bodo najverjetneje zmogli odplačevati samo na obroke, in hkrati potencialno ustvarjala priložnost za nove dolgove, edini smotrni način za urejeno reševanje bivanjske problematike.

V Nacionalnem programu ukrepov za Rome v obdobju 2021-2030 je zapisano, da si bo MDDSZ v obdobju do leta 2030 prizadeval oblikovati in začeti izvajati ukrep sistemsko zagotovljene možnosti plačevanja in poplačila dolgov posameznikov za javne storitve (na primer komunalnih storitev, elektrike, vode in drugega) iz denarne socialne pomoči. Trenutna socialnovarstvena zakonodaja (38. člen ZSVarPre) namreč določa, da se denarna socialna pomoč praviloma izplača v denarju, v utemeljenih primerih pa se lahko deloma ali v celoti izplača v naravi oziroma ti. funkcionalni obliki (boni, naročilnice, plačila računov in podobno). ZSVarPre zdaj z izplačilom v naravi (navedeno uredi CSD) omogoča izplačevanje oziroma nakazovanje denarne socialne pomoči tudi neposredno izvajalcu storitve gospodarske javne službe, v utemeljenih primerih in v skladu s prosto presojo CSD. Utemeljeni primeri izplačevanja v funkcionalni obliki obstajajo, kadar obstaja velika verjetnost, da posameznik oziroma družina denarnega prejemka ne bo namenila za preživetje, in je zato ogrožena socialno-ekonomska varnost posameznika oziroma družine, na

primer zaradi alkoholizma in drugih oblike zasvojenosti in podobno. Ker na podlagi dosedanjih izkušenj vseh izvajalcev javnih storitev obstaja utemeljen sum, da se DSP ne bo namenil za reševanje stanovanjske problematike, ki pa, zaradi že navedenih razlogov, predstavlja področje, ki ogroža socialno-ekonomsko varnost romskih družin in ga je za izboljšanje splošnega položaja Romov nujno potrebno nasloviti, bo vključitev romskih naselij v poselitveni sistem lokalne skupnosti in države možno reševati samo na način večpartitnih pogodb med MONM, vsakokratnimi upravičenci in CSD DBK NM, na podlagi katerih se bo v primeru nepravilnih obveznosti izplačilo izvršilo iz naslova DSP.

Cilji: Zaposlovanje

Cilj 4.1: Dvig ozaveščenosti o pomembnosti zaposlitve in dvig stopnje zaposlenosti med Romi

Danes se Romi v Novem mestu večinoma zaposlujejo v okviru javnih del. Javna dela so poseben program APZ in so namenjena aktiviranju dolgotrajno brezposelnih oseb, ki so več kot eno leto neprekinjeno prijavljene v evidenci brezposelnih oseb, njihovi socialni vključenosti, ohranitvi ali razvoju delovnih sposobnosti ter spodbujanju razvoja novih delovnih mest. Za programe javnih del, ki so namenjeni delu z romsko populacijo in v katere je vključena najmanj polovica dolgotrajno brezposelnih Romov, ZRSZ zagotavlja 95 % delež plač udeležencem. Skupno trajanje vključitve pri istem izvajalcu ne sme preseči 24 mesecev. V MONM je trenutno šest organizacij (RIC, DRPD, OŠ Center, OŠ Bršljin, OŠ Šmihel, OŠ Grm), ki zaposlujejo osebe iz ranljivih skupin prebivalstva oz. Rome. Romi se prek javnih del zaposlujejo predvsem kot romski pomočniki ali kot pomočniki v dnevnih centrih.

Zaposlovanje javnih delavcev v programih za Rome je sicer ena od rešitev kadrovske težave, a v praksi zaradi več razlogov ne daje zadovoljivih rezultatov. Rome je vsako leto težje prepričati, da bi se zaposlili prek javnih del. Plača je nizka, z zaposlitvijo izgubijo del socialne pomoči, prek programa pa lahko delajo največ dve leti. Romski otroci (in njihovi starši) potrebujejo veliko časa za vzpostavitev zaupanja, in ko je to naposled izgrajeno, se javni delavec zamenja in proces uvajanja se začne znova. Z vidika dolgoročnih učinkov je to neustrezna rešitev tudi za izvajalca programa, ki v usposabljanje zanesljivega in učinkovitega delavca porabi veliko časa in energije. Daljše obdobje nudenja te oblike zaposlitve bi rezultiralo v boljši usposobljenosti delavca za opravljanje dela, možnost za poglobljeno oceno in spremljanje ustreznosti delavca za dolgoročno zaposlitev, ki bi lahko sledila zaposlitvi prek javnih del.

Kot omenjeno, je v MONM trenutno šest organizacij, ki zaposlujejo Rome, vse so iz javnega sektorja ali civilne družbe. Predvidevamo, da bi s pomočjo podpore delodajalcem v različnih oblikah (subvencioniranje mentorstva, subvencioniranje zaposlitve) izkazovali večji interes po njihovi zaposlitvi. Dodatno je smiselno izvajanje aktivnosti za razvijanje razumevanja pomena izobrazbe in dela kot vrednote pri romski populaciji.

Cilj 4.2: Ustanovitev izobraževalno-zaposlitvenega centra za usposabljanje Romov za delo

Z nezaposlenostjo Romov se v Sloveniji soočamo že desetletja. Rezultati zaposljivosti so v JV Sloveniji slabi, v Novem mestu še slabši (98% nezaposlenost, preostala 2 % večinoma zaposlena prek javnih del, klasičnih oblik zaposlitev praktično ni). Kljub vsem prizadevanjem je izobraženost Romov nizka. Posledično je takšna tudi zaposljivost. Ker v večini Romi nimajo dokončane niti osnovne šole, tudi za bolj preprosta delovna mesta ne izpolnjujejo pogojev. Eden od razlogov slabe zaposljivosti je prav gotovo tudi socialna politika, ki ne stimulira izobraževanja in s tem pridobitve boljših pogojev za zaposlitev. Če bi že lahko dobili zaposlitev, te ne želijo, saj je razlika med socialno podporo in minimalnim osebnim dohodkom premajhna. V neredkih primerih je prav

to razlog za prenehanje zaposlitve prek javnih del. Možna rešitev je lahko ustanovitev (regijskega) izobraževalno-zaposlitvenega centra, kjer bi se Romi usposobili za specializirana preprosta dela oz. pomožne delavce v raznih gospodarskih panogah, center pa bi prevzel tudi koordinacijsko komunikacijo z delodajalci.

Cilji: Vključevanje v družbo in kultura

Cilj 5.1: Uspešnejša integracija v širšo skupnost

Izključenost Romov (predvsem žensk in otrok) iz družbenih sfer vzpostavlja in ohranja njihovo možnost socializacije in integracije. Takšno stanje povečuje nezaupanje Romov v institucije in večinsko prebivalstvo. Po drugi strani je tudi stališče večinskega prebivalstva do Romov odklonilno. Še vedno je prisotna visoka stopnja stigmatizacije romskega prebivalstva, k čemur ne pripomorejo konfliktni odnosi med Romi in večinskim prebivalstvom, ki izvirajo iz nespoštovanja družbenih pravil, nasilja in slabe socializacije otrok. Zaradi sobivanja moramo imeti za cilj izboljševanje odnosov, kar lahko, kot podporo drugim ukrepom, izvajamo tudi s pomočjo ozaveščanja o kulturni raznolikosti, tako med Romi kot večinskim prebivalstvom.

Cilj 5.2: Kontinuirano neposredno delo civilno-družbenih organizacij z Romi

Civilno-družbene organizacije v MONM izvajajo pomembne podporne programe izobraževalnim, zaposlovalnim ter zdravstveno- in socialnovarstvenim politikam institucij javnega sektorja ter zaposlujejo kader za izvajanje programov za Rome, nimajo pa zagotovljenega systemskega vira za neprekinjeno delo z Romi. Konsistentnost dela z Romi, predvsem s strani oseb, s katerimi so vzpostavili pozitiven odnos, pa je za delo z Romi ključnega pomena. Po končanem projektu se končajo tudi s tem povezane morebitne zaposlitve. Zato je nujen razmislek v smeri, da se organizacijam, ki izvajajo pomembne projekte na vseh ključnih področjih in zaposlujejo kader za izvajanje teh programov, omogoči systemsko financiranje.

Cilj 5.3: Celovit pristop vseh pristojnih institucij k obravnavi Romov

Pomembna naloga lokalne skupnosti je krepitev zmogljivosti in povezovanje tako vladnih kot nevladnih organizacij za boljši organizacijski razvoj in izvajanje javnih storitev. Sodelovanje, povezovanje in vzpostavljanje partnerstev so ključni za reševanja družbenih izzivov, saj z dodatnim mreženjem organizacij dosegamo lažji in celovitejši pristop, ki je nujen pri reševanju problemov romske populacije.

Cilji: Zdravstveno varstvo

Cilj 6.1: Dvig zdravstvene ozaveščenosti Romov

Romi se zaradi slabših bivalnih razmer in načina življenja soočajo s slabšo higieno, različnimi razvadami (kajenje, alkoholizem) in prezgodnjimi zanositvami. Povečati je treba njihovo ozaveščenost o vprašanih v zvezi z zdravjem in zdravstvenim varstvom.

Cilji: Javna varnost

Cilj 7.1 Prizadevanja za izboljšanje varnosti v romskih naseljih in njihovi okolici

Po podatkih policije so med romsko populacijo prisotni prekrški vezani na odtujitve lastnine, kurjenja, prehitre vožnje in nedovoljeno uporabo orožja. Stopnja nezadovoljstva med večinskim

prebivalstvom je visoka, saj večinoma ne pride do kaznovanosti storilca in je zato zaupanje v organe pregona oz. sodstva nizko. Okrepiti je potrebno skupna prizadevanja med pristojnimi lokalnimi institucijami z namenom izboljšanja varnosti za vse prebivalce, tako z izvedbo preventivnih delavnic kot skupne redne prisotnosti na terenu.

Ukrepi

Za doseganje navedenih ciljev bo MONM izvajala ukrepe na naslednjih področjih:

1. **Podpora in razvoj programskih vsebin**
2. **Infrastruktura**

Ukrepe bo izvajala bodisi v okviru lastnih pristojnosti bodisi s podporo pristojnim izvajalcem (državne institucije, civilno-družbene organizacije).

Programski ukrepi

1. Zagotovitev vključevanja otrok v vrtec

MONM bo v sodelovanju z javnimi vrtci zagotovila možnost vključitve v krajši program vrtca vsem romskim otrokom, ki bodo v naslednjem letu začeli obiskovati šolo. MONM bo v sodelovanju s CSD DBK NM dosledno uporabljala zakonske možnosti, da se v postopkih obravnave družin odredi vključitev otrok v vrtec. Glede na potrebe bo MONM skupaj z javnimi vrtci zagotovila dodatne oddelke krajšega programa vrtca. Ocenjujemo, da bo glede na povprečno število romskih otrok v generaciji poleg obstoječega krajšega programa, ki se izvaja v vrtcu Pikapolonica v Brezju, potrebno odpreti še en do dva oddelka krajšega programa.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2026	Ciljna vrednost 2030
Krajši vrtčevski programi za romske otroke	1	3
Delež romskih otrok, ki so leto pred vpisom v šolo vključeni v redni ali krajši program vrtca	15 %	90 %
Prisotnost v programu predšolske vzgoje	51 %*	70 %

*Povprečje v obstoječem rednem in krajšem programu

Nosilec ukrepa:

Javni vrtci

2. Upoštevanje prisotnosti otroka v šoli in vrtcu pri odločanju o dodeljevanju izredne denarne pomoči

MONM bo pri odločanju o dodeljevanju enkratnih denarnih pomoči v izrednih primerih še naprej dosledno upoštevala prisotnost otrok v šoli ter dokazila o vpisu in prisotnost vpisanih otrok v programe predšolske vzgoje, v skladu z veljavno zakonodajo.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2026	Ciljna vrednost 2030
Delež obravnavanih vlog romskih staršev, pri katerih je bila preverjena prisotnost otrok v šoli ali vrtcu	100 %	100 %

*Gre za noveliran ukrep 2 iz strategije, sprejete leta 2022. Kazalnik ukrepa je že dosežen, cilj noveliranega ukrepa pa je zagotoviti njegovo nadaljnje, dosledno in kontinuirano izvajanje.

Nosilec ukrepa:

MONM, Urad za družbene dejavnosti, področje socialnega varstva

3. Motiviranje za vpis v vrtec in redno prisotnost

S takojšnjim individualnim in skupinskih pristopom je treba romske starše pridobiti za vključitev S takojšnjim individualnim in skupinskih pristopom je treba romske starše pridobiti za vključitev njihovih otrok v vrtec, bodisi v redni bodisi v krajši program. Predstavniki vrtcev že izvajajo redne terenske motivacijske obiske v okviru redne delovne obveze (povezovanje s prebivalci naselja z namenom osveščanja, obiski družin na domu in spodbujanjem k obisku vrtca), s katerimi dvigujejo zavedanje staršev o pomenu rednega obiskovanja vrtca. Aktivnosti se okrepijo pred začetkom vpisa v redni program in krajši program.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2026	Ciljna vrednost 2030
Izvedeni obiski	12 letno*	14 letno**

*Na mesečni ravni.

**Na letni ravni vsaj 1 obisk vsakega naselja (skupno 7) pred začetkom vpisa v redni program in vsaj 1 obisk vsakega naselja (skupno 7) pred začetkom vpisa v krajši program.

Nosilec ukrepa:

Javni vrtci

4. Oblikovanje pobude za dodatne kadre za delo z Romi v osnovnih šolah

Ključno podporo romskim učencem v učnem procesu predstavljajo strokovni delavci in romski pomočniki, ki jih financira Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, ter koordinatorji, ki jih financira MONM. Na podlagi primerov dobrih praks, zlasti na Osnovni šoli Bršljin, MONM ocenjuje, da je ustrezna sistemizacija delovnih mest ter zadostno število ur strokovnih delavcev, romskih pomočnikov in koordinatorjev bistvenega pomena za kakovostno podporo šolam pri delu z romskimi učenci. Na podlagi tega preverjenega modela bo MONM nadaljevala z lastnim financiranjem kadrovskih rešitev ter hkrati naslavljala pobude na Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje z namenom pridobitve dodatnih strokovnih delavcev.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2026	Ciljna vrednost 2030
Aktivno podajanje pobud*	1	1
Namenski kader za delo z romskimi učenci	1 oseba na 18 romskih učencev	1 oseba na 16 romskih učencev

*Vrednost 1 pomeni kontinuirano izvajanje aktivnosti v sklopu tega ukrepa (dajanje pobud, mnenj, stališč, vprašanj ...).

Nosilec ukrepa:

MONM, Urad za družbene dejavnosti, področje osnovnošolskega izobraževanja

5. Izvedba obveznega tečaja slovenskega jezika pred vstopom v Osnovno šolo za odrasle

Pomanjkanje znanja slovenskega jezika se kaže tudi v OŠ za odrasle, zato je nujno vse Rome pred vključitvijo v OŠ za odrasle zavezati k opravljanju tečaja slovenskega jezika. Nacionalni program ukrepov Vlade Republike Slovenije za Rome za obdobje 2021–2030 področja izobraževanja odraslih sicer ne zajema, vendar iz prakse izhaja, da je v novomeškem okolju izjemnega pomena za spremljanje pouka in posledično dokončanje osnovne šole. Tudi pri izobraževanju odraslih je za napredovanje ključno poznavanje slovenskega jezika. Vpis v OŠO se izvaja dvakrat letno, in sicer januarja in septembra. Zadostovala bi izvedba 180-urnega tečaja.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2022	Vrednost 2025	Vrednost 2030
Zaključen tečaj in boljše poznavanje slovenskega jezika	0	90 (30 letno)*	240 (30 letno)*

*30 Romov letno opravi tečaj slovenskega jezika pred vstopom v Osnovno šolo za odrasle (do leta 2025 skupno 90, do leta 2030 skupno 240).

Nosilec ukrepa:

RIC Novo mesto

6. Sofinanciranje delavca CSD DBK NM za pomoč pri izplačevanju denarne socialne pomoči v naravi in podaja pobude MDDSZ za nadgradnjo sistema za izplačevanje DSP v naravi

Glede na načrtovano ureditev lastništva zemljišč in priklopov na javno vodovodno in komunalno infrastrukturo, ki bo terjala finančne vložke s strani Romov, je nujno sodelovanje s CSD DBK NM, kar bo zagotovilo, da se finančne obveznosti v primeru neplačil vežejo na DSP. Ker to terja dodatno delo s strani CSD DBK NM in s tem kadrovske okrepitve, bo MONM ob vzpostavitvi sistema urejanja lastništva zemljišč finančno prevzela delež stroškov dodatnega delavca, ki bo skrbel za izvrševanje pogodb o izplačilu DSP v naravi oz. v funkcionalni obliki. Ker so dodatne zaposlitve z vidika porabe javnih financ smotrne le do neke mere, bo MONM pristojnemu ministrstvu skupaj s CSD DBK NM predlagala nadgradnjo sistema za izplačevanje denarne socialne pomoči v naravi, kar bo omogočilo razbremenitev obstoječih zaposlenih in zmanjšalo potrebe po dodatnih kadrih. Sistem izplačil DSP v naravi namreč velja in se izvaja za vse prejemnike te pomoči.

Kazalnika ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2022	Ciljna vrednost 2025	Ciljna vrednost 2030
Sofinancirani delavci	0	0,25	0,5
Aktivno podajanje pobud*	0	1 (z zelenim začetkom nadgradnje sistema)	1 (z zeleno izvedeno nadgradnjo sistema)

*Vrednost 1 pomeni kontinuirano izvajanje aktivnosti v sklopu tega ukrepa (dajanje pobud, mnenj, stališč, vprašanj ...).

Nosilec ukrepa:

MONM, Urad za družbene dejavnosti, področje socialnega varstva

7. Oblikovanje pobude za zagotavljanje subvencij delodajalcem za zaposlitev Romov in mentorjev

Spodbuditi je treba zaposlovanje izven sistema APZ, kjer lahko delodajalci z bolj stimulatивно plačo dosežejo interes Romov za zaposlitev. Ker pa vključitev dolgotrajno brezposelnega romskega delavca v delovni proces terja veliko podpore in motivacije s strani ostalih sodelavcev, ki v tem času ne morejo opravljati svojega dela, za delodajalca to predstavlja nesorazmerno breme glede na učinek takšne zaposlitve. Delodajalci se tudi zato za zaposlovanje Romov ne odločajo. V MONM je trenutno šest organizacij (RIC, DRPD, OŠ Center, OŠ Bršljin, OŠ Šmihel, OŠ Grm), ki zaposlujejo osebe iz ranljivih skupin prebivalstva oz. Rome. Z možnostjo mentorstva predvidevamo, da bi dosegli višji delež delodajalcev, ki bi izkazovali interes za zaposlitev oseb iz ranljivih skupin prebivalstva.

Po analogiji »romskih pomočnikov v šolah«, ko imajo ti sistemizirano delovno mesto romskega pomočnika, bi se moral tudi v gospodarskih in drugih panogah vzpostaviti institut spremljanja in

nadzorovanja dela oseb iz ranljive skupine prebivalstva, tj. Romov. Mentorski program bi obsegal naslednja opravila:

- pri delu pomaga zaposlenim pri premagovanju jezikovnih in drugih ovir ter zaposlene navaja na opravljanje obveznosti in jim po potrebi pomaga,
- sodeluje pri vključevanju Romov v delovno okolje,
- navaja zaposlene na namensko uporabo materialov in odnosa do lastne in tuje lastnine (npr. razvija skrb za delovno orodje in pripomočke za delo ter odgovornost zanje) ...

Ker so programi zaposlovanja Romov oz. oseb iz ranljivih skupin prebivalstva v pristojnosti države, bo MONM pristojnemu ministrstvu predlagala uvedbo mentorskega za zaposlovalce Romov oz. oseb iz ranljivih skupin prebivalstva.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2022	Ciljna vrednost 2025	Ciljna vrednost 2030
Aktivno podajanje pobud na MDDSZ*	0	1	1

*Vrednost 1 pomeni kontinuirano izvajanje aktivnosti v sklopu tega ukrepa (dajanje pobud, mnenj, stališč, vprašanj ...).

Nosilec ukrepa:

MONM, Urad za družbene dejavnosti, področje socialnega varstva

8. Spodbujanje vključitve Romov v javna dela in druge oblike zaposlitve

MONM bo nadaljevala s sofinanciranjem zaposlovanja Romov prek programov javnih del v javnih zavodih, nevladnih in drugih organizacijah. Hkrati bo MONM tudi sama nastopala kot izvajalka programa javnih del.

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2026	Ciljna vrednost 2030
Število zaposlitev Romov v javnih delih na letni ravni	10	20
Število redno zaposlenih Romov prek ukrepa, skupno	0	2

Nosilec ukrepa:

MONM, Urad za družbene dejavnosti, področje socialnega varstva

9. Pobuda za ustanovitev zaposlitvenega centra za Rome s programom usposabljanja za delo

Država skupaj z lokalno skupnostjo redno namenja sredstva za reševanje romske problematike. Prvenstveno za urejanje njihovih bivalnih razmer ter seveda tudi za izobraževanje. Država bi morala prevzeti ustanovitev izobraževalno-zaposlitvenega centra (ti. socialno podjetništvo) za Rome, kjer bi se Romi usposobili za specifična preprosta dela oz. pomožne delavce v raznih gospodarskih panogah. Center bi prevzel tudi koordinacijsko komunikacijo z delodajalci.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2022	Ciljna vrednost 2025	Ciljna vrednost 2030
Aktivno podajanje pobud za ustanovitev izobraževalno-	0	1	1

zaposlitvenega centra na MDDSZ*			
---------------------------------	--	--	--

*Vrednost 1 pomeni kontinuirano izvajanje aktivnosti v sklopu tega ukrepa (dajanje pobud, mnenj, stališč, vprašanj ...).

Nosilec ukrepa:

MONM, Urad za družbene dejavnosti, področje socialnega varstva

10. Zagotovitev systemskega vira financiranja za kontinuirano neposredno delo z Romi

V sodelovanju z javnimi zavodi (RIC NM, Zavod Novo mesto) in prek namenskega javnega V sodelovanju z javnimi zavodi (RIC NM, Zdravstveni dom Novo mesto) in prek namenskega javnega razpisa za sofinanciranje programov za romsko skupnost je potrebno omogočiti izvajanje programov na naslednjih področjih:

- preprečevanje in odpravljanje izključenosti Romov, še posebej žensk in otrok,
- izvajanje delavnic strpnosti in solidarnosti za učence osnovnih šol, ki vključujejo romske otroke,
- izvajanje aktivnosti s poudarkom na promociji romske kulture in romskega jezika (prireditve in druge aktivnosti),
- razvijanje razumevanja pomena izobrazbe in dela kot vrednote: krepitev socialnih kompetenc, krepitev vztrajnosti pri učnem in delovnem procesu, pridobivanje delovnih izkušenj, spoznavanje pričakovanj delodajalcev na trgu dela,
- ohranjanje dobrega zdravstvenega stanja: kajenje, alkoholizem, kontracepcija, skrb za zobe, športno udejstvovanje ipd.,
- javne varnosti: kurjenje, uporaba pirotehnike, varna vožnja ipd.
- izvedba vsaj enega športnega programa za romske otroke,

Organizacije v MONM zaposlujejo tudi kader za izvajanje programov za Rome za čas trajanja projekta, ni pa zagotovljenega systemskega vira za neprekinjeno delo z Romi. Po končanem projektu se izteče tudi zaposlitev, zato se organizacijam, ki zaposlujejo kader za izvajanje programov za Rome prek javnega poziva omogoči tudi kritje stroškov dela, kar bo omogočilo večjo stabilnost in kontinuiteto izvajanja programov.

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2022	Ciljna vrednost 2025	Ciljna vrednost 2030
Proračunska postavka in izveden javni razpis	0	1	1
Izvedeni programi oz. programi v izvajanju	9	12	15
Strokovno usposobljen kader	0	3	5

Nosilec ukrepa:

MONM, Urad za družbene dejavnosti

11. Oblikovanje večdisciplinarnega tima s področij zdravstva, izobraževanja in socialnega varstva

Pomembna naloga lokalne skupnosti je krepitev in povezovanje zmogljivosti tako vladnih kot nevladnih organizacij za boljši organizacijski razvoj in izvajanje javnih storitev. Sodelovanje, povezovanje in vzpostavljanje partnerstev so ključni za reševanja družbenih izzivov, saj z dodatnim mreženjem organizacij dosegamo lažji pristop do ranljivih skupin oz. do romske populacije.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2022	Ciljna vrednost 2025	Ciljna vrednost 2030
Vzpostavljen tim	0	1*	1*

*Kazalnik dosežen v letu 2025, do leta 2030 je cilj ukrepa zagotavljati kontinuirano delovanje tega tima.

Nosilec ukrepa:

MONM, Urad za družbene dejavnosti, SOU ODBK

12. Oblikovanje operativnega tima na terenu (urejanje smeti, prisotnost v šoli, črne gradnje, tekoče težave, zmanjšanje ogrožanja javne varnosti)

Pomembna naloga lokalne skupnosti je krepitev in povezovanje zmogljivosti tako vladnih kot nevladnih organizacij za boljši organizacijski razvoj in izvajanje javnih storitev. Sodelovanje, povezovanje in vzpostavljanje partnerstev so ključni za reševanja družbenih izzivov, saj z dodatnim mreženjem organizacij dosegamo lažji pristop do ranljivih skupin oz. do romske populacije. Operativni tim na terenu v sestavi policije, redarstva, občine, CSD, šol, komunale, bo reševal sproti nastale težave in ozaveščal Rome o njihovem reševanju.

Kot učinkovit ukrep za ohranjanje javne varnosti se kaže redna prisotnost oz. obhodi policije v romskih naseljih in v naseljih, ki mejijo nanje. Prav tako se prisotnost v romskih naseljih kaže kot učinkovit ukrep za preprečevanje oz. zmanjševanje uporabe strelnega orožja in drugih kriminalnih dejanj v času praznikov (Novo leto). Krajanji opažajo, da se zmanjšanje prisotnosti policije odraža v takojšnjem povečanju škode na premoženju in drugih kriminalnih dejanj. Operativni tim na terenu bo izvajal tudi obhode po naseljih, ki mejijo na romska naselja.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2022	Ciljna vrednost 2025	Ciljna vrednost 2030
Aktiven tim	1	1*	1*

*Kazalnik dosežen v letu 2022, ko je bila strategija pripravljena, do leta 2030 je cilj ukrepa zagotavljati kontinuirano delovanje tega tima.

Nosilec ukrepa:

MONM, Urad za družbene dejavnosti, SOU ODBK

13. Zagotavljanje javne varnosti v naseljih in neposredni okolici z videonadzorom

Mestna občina Novo mesto redno spremlja stanje javne varnosti in se odziva na zaznane oblike vandalizma, nasilništva ter drugih kaznivih dejanj na javnih površinah. Med učinkovitejše preventivne ukrepe sodi vzpostavitev videonadzora na varnostno izpostavljenih območjih, saj je ta ukrep v preteklosti bistveno prispeval k zmanjšanju števila kaznivih dejanj ter izboljšanju splošnega občutka varnosti med prebivalci. Po podatkih Policijske uprave Novo mesto se je na lokacijah, kjer je vzpostavljen videonadzor, število kaznivih dejanj in primerov vandalizma občutno zmanjšalo. Policija ocenjuje, da je k zmanjšanju kriminalitete bistveno prispeval prav videonadzorni sistem, ki je obenem pomembno pripomogel tudi k identifikaciji in odkritju storilcev kaznivih dejanj, storjenih na teh območjih in v njihovi bližini. Poleg že vzpostavljenih videonadzorov na sedmih območjih (glavna avtobusna postaja, vrtec Brezje, okolica Narodnega doma, naselja Hudo, Muhaber, Potočna vas, območje vstopne točke Trška gora), se ukrepi izvedejo na dodatnih devetih lokacijah (parkirišče in parkirna hiša Portoval, parkirišče pri izlivu Težke vode, območje Šegove ulice, prometni plato avtobusne postaje, območja pri brvi Loka, Julijini brvi in Štukljevi brvi, območje Podbreznika). MONM bo spremljala učinek na zagotavljanje varnosti, ki jo prinaša ta ukrep in v tem času preverila tudi morebitne druge lokacije, na katerih bi bilo smiselno izvajati videonadzor.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2026	Ciljna vrednost 2030
Število območij z zmanjšanim varnostnim tveganjem	7	20

Nosilec ukrepa:

MONM, Urad za digitalni in trajnostni prehod

14. Vzpostavitev rednih srečanj s predstavniki romskih naselij

MONM bo prebivalcem romskih naselij podala pobudo za vzpostavitev romskih sosvetov. Način oblikovanja sosveta in število članov uskladijo prebivalci sami, pred tem pa se poda usmeritev za zastopanost različnih skupin v sosvetu (ženske, mladi, starši šoloobveznih otrok, starejši ipd.). Poda se tudi pobuda, da v sosvetu v svojem naselju delujejo tudi romski svetnik in člani Odbora za spremljanje položaja romske skupnosti. V primeru uspešne vzpostavitve sosvetov bo MONM poskrbela za imenovanje predstavnika, ki se bo srečeval s predstavniki sosvetov. Pogostost srečevanj in nabor tem bo določen na prvem srečanju predstavnikov sosvetov in predstavnika MONM. O delovanju romskih sosvetov bo občinska uprava občinskemu svetu poročala v okviru poročanja o izvajanju strategije za Rome.

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2026	Ciljna vrednost 2030
Število naselij z vzpostavljenimi romskimi sosveti	0	Vsaj 4
Število srečanj s predstavnikom občine	0	Vsaj 4 letno*

*Pogoj za izvedbo srečanj je delovanje romskih sosvetov v vsaj dveh naseljih.

Nosilec ukrepa

MONM, Urad za družbene dejavnosti, področje upravljanja z romskimi tematikami

Infrastrukturni ukrepi

15. Fazna ureditev stvarno-premoženjskih razmerij in bivalnih rešitev v romskih naseljih

MONM bo vzpostavila fazni sistem urejanja stvarno-premoženjskih in bivalnih razmerij v romskih naseljih, ki temelji na realni presoji možnosti posameznih objektov in družin. Ukrep obsega vzpostavitev natančnega terenskega posnetka stanja objektov v romskih naseljih in razvrstitev objektov v tri skupine:

- objekti, primerni za legalizacijo,
- objekti, primerni za nadomestne rešitve (prenova, nadomestna gradnja, začasne ureditve),
- objekti, neprimerni za legalizacijo, pri katerih se išče alternativne bivalne rešitve.

MONM bo pri tem nadaljevala z uporabo časovno omejenih stavbnih pravic in služnosti kot prehodnega instrumenta, kjer je to smiselno in izvedljivo ter individualno obravnavo družin v sodelovanju s CSD DBK NM, z namenom povezovanja socialnih transferjev z aktivnim sodelovanjem v postopkih, drugimi podpornimi mehanizmi (razpisi za sofinanciranje projektantov).

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2026	Ciljna vrednost 2030
Izdelan celovit posnetek stanja objektov v romskih naseljih	0 %	100 %

Začeti postopki legalizacije	9	15
Uspešno legalizirani objekti	40*	45

*Legalnih 40 objektov (vsi Brezje), od tega 11 tudi z urejenim lastništvom zemljišča.

Nosilec ukrepa:

SOU ODBK

16. Priklop na javno infrastrukturo

V sklopu ureditve stvarno-premoženjskih razmerij se uredi tudi legalen priklop na javno vodovodno in komunalno infrastrukturo. Dejanski stroški legalizacije bodo od primera do primera različni, načrtovano je sodelovanje CSD DBK NM v smislu vezave dela DSP na plačilo obveznosti v primeru neplačevanja. Iz terenskih opazanj izhaja, da je voda pogosto predmet preprodaje po izkoriščevalskih cenah, prihaja pa tudi do stalnega širjenja nelegalnih priključkov, zato se izvaja tudi projekt urejanja začasnih priključkov (po zgledu ureditve začasnih elektro priključkov v naselju Žabjak), v sklopu katerega se uporabnikom objektov, ki se nahajajo na zemljiščih, kjer je legalizacija možna, omogoča dostop do začasnih priključkov. CSD DBK NM sodeluje v smislu vezave dela denarne socialne pomoči na plačilo obveznosti v primeru neplačevanja porabljene vode.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2022	Vrednost 2025	Vrednost 2030
Legalni objekti, priklopljeni na JVO in JKO	40*	40	45
Objekti z možnostjo legalizacije, priklopljeni na JVO	84	87	100

*Legalnih 40 objektov (vsi Brezje), od tega 11 tudi z urejenim lastništvom zemljišča.

Nosilec ukrepa:

SOU ODBK, Komunala Novo mesto

17. Določitev stalnih bivališč in ureditev sistema ravnanja z odpadki

Komunala v sodelovanju z MONM in SOU ODBK vzpostavlja učinkovitejši sistem zbiranja in odvoza odpadkov v romskih naseljih. Sočasno se vzpostavi sistem za obračunavanje porabe vode in odvoza smeti vsem gospodinjstvom. Podlaga za izvedbo aktivnosti je projekt vpisa stavb v kataster nepremičnin, določitev hišnih števil in stalnega bivališča. Z namenom razrešitve težav pri lociranju dejanskega bivališča oseb znotraj romskih naselij smo proučili možnost prijave stalnega prebivališča prek projekta vpisa objektov v kataster stavb, ki je podlaga za pridobitev hišne številke in določitev stalnega bivališča. Vpis stavbe in delov stavb brez predpisanih dovoljenj v kataster nepremičnin sicer še ne pomeni njihove legalizacije. Zahtevo za določitev hišne številke lahko vloži: investitor gradnje, lastnik parcele, na kateri stoji stavba, imetnik stavbne pravice, oseba, ki izkaže pravni interes (pravni interes je izkazan, če določitev hišne številke vpliva na pravice ali obveznosti osebe, ki zahteva njeno določitev). SOU ODBK pelje postopek vpisa stavb v kataster nepremičnin za stavbe na občinskih zemljiščih, ki so bile vseljene pred 1. 6. 2018 (po tem datumu morajo imeti stavbe uporabno dovoljenje). Po vpisu posamezne stavbe v kataster nepremičnin bo pri pristojni geodetski upravi vložena zahteva za določitev hišne številke, pri upravni enoti pa za ugotovitev stalnega bivališča. Z namenom sprožitve postopkov ugotavljanja stalnega prebivališča se že sedaj izvaja razgovore s stanovalci po posameznih stanovanjskih stavbah, ki že imajo dodeljeno hišno številko ter ugotovitve posreduje pristojni upravni enoti.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2026	Ciljna vrednost 2030
Število stavb, vpisanih v kataster nepremičnin v sklopu ukrepa	18	30
Število hišnih števil, določenih v sklopu ukrepa	1	30
Število objektov s predlogi za določitev stalnih bivališč v sklopu ukrepa	0	30
Naselja z urejenim sistemom zbiranja in odvoza smeti	0	Vsaj 1

Nosilec ukrepa:

SOU ODBK, Komunala Novo mesto

18. Povečati skrb in odgovornost romskih prebivalcev za čisto okolje v naselju in okolici naselja

Nekatera redka manjša naselja in njihova okolica (Stranska vas) so urejena, v večini drugih naselij pa Romi smeti pogosto odlagajo tudi v bližini domov in v bližnji okolici, pojavlja se zažiganje odpadkov. Ločevanja odpadkov ne izvajajo. Z izvedbo delavnic z namenom ozaveščanja o ločevanju odpadkov in skrbi za okolje ter rednimi čistilnimi akcijami je potrebno povečati skrb in odgovornost romskih prebivalcev za čisto okolje v naselju in okolici naselja.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2022	Ciljna vrednost 2025	Ciljna vrednost 2030
Izvedene delavnice	0	2x letno v vseh naseljih	3x letno v vseh naseljih
Izvedene čistilne akcije	0	2x letno v vseh naseljih	3x letno v vseh naseljih

Nosilec ukrepa:

Komunala NM, SOU ODBK

19. Ureditev vsaj ene športno-rekreativne površine v romskih naseljih

MONM bo, v sodelovanju z zainteresiranim društvom ali klubom, uredila športno-rekreativno površino (namensko igrišče) v vsaj enem romskem naselju. Del programskih aktivnosti se mora izvesti tudi izven naselja.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2022	Ciljna vrednost 2025	Ciljna vrednost 2030
Urejena športno-rekreativna površina	0	0	1

Nosilec ukrepa:

MONM, Urad za družbene dejavnosti

20. Zagotavljanje objektov za neposredno delo z Romi v naseljih

MONM bo zagotovila vsaj tri nove objekte, v romskih naseljih Jedinščica, Otočec in Žabjak, ter povečala objekt v Brezju za potrebe individualnih obravnav. S tem bo zagotovljena pokritost večjih romskih naselij v MONM. MONM si bo prizadevala spodbuditi javne zavode in društva, ki delujejo

na področju kulture, umetnosti in športa, k delni selitvi njihovih programov v objekte v romskih naseljih.

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2026	Ciljna vrednost 2030
Novi objekti za izvajanje programov v romskih naseljih	1*	3
Preurejeni objekti za izvajanje programov v romskih naseljih	1*	1

*Objekt v Jedinščici in dodelava objekta v Brezju sta bila izvedena konec leta 2025

Nosilec ukrepa:

MONM, Urad za družbene dejavnosti

21. Dosledno preprečevanje črnih gradenj na zemljiščih v lasti MONM

Operativni tim, ki bo deloval na terenu, bo redno preverjal novonastale črne gradnje v vseh romskih naseljih in izvajal prijave pristojnim institucijam ter z investitorji komuniciral o možnih nadaljnjih korakih in rešitvi situacije.

Kazalnik ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2022	Ciljna vrednost 2025	Ciljna vrednost 2030
Postopki proti novim nelegalnim posegom in objektom	2	Za vse posege in objekte	Za vse posege in objekte

Nosilec ukrepa:

SOU ODBK

22. Spodbujanje k odgovornemu lastništvu domačih živali

Problematika nespoštovanja Zakona o zaščiti hišnih živali s strani Romov ostaja stalnica v vseh romskih naseljih. Občasni odlovi psov sicer pomagajo, vendar ima ukrep le začasne učinke. Mestna občina Novo mesto si bo zato poleg zahteve za odlov živali pri pristojnem zavetišču v primerih, ko se živali zadržujejo izven naselij, prizadevala tudi za uvedbo sistematičnega in rednega čipiranja ter cepljenja psov proti steklini, z namenom dolgoročnega izboljšanja nadzora in varnosti.

Kazalniki ukrepa

Kazalnik	Začetna vrednost 2022	Vrednost 2025	Vrednost 2030
Psi, vsaj enkrat cepljeni proti steklini v sklopu ukrepa	0	25	50
Psi, čipirani v sklopu ukrepa	0	0*	50

*Do leta 2025 je oviro predstavljala zakonodaja, ki je predvidevala obvezno 10-dnevno karanteno za pse neznanega izvora pred izvedbo čipiranja, zato čipiranje na terenu ni bilo mogoče, omejeno pa je bilo tudi cepljenje proti steklini (možno samo za čipirane pse). Po spremembi zakonodaje bomo ponovno pristopili k izvedbi ukrepa.

Nosilec ukrepa:

SOU ODBK

PRILOGE

Priloga A

Seznam tabel, v katerih je prikaz števila učencev, ki so v šolskih letih 2017/18 - 2020/21 uspešno končali osnovno šolo in seznam tabel, v katerih je prikaz vseh učencev, ki so v šolskih letih 2017/18 - 2020/21 v določenem razredu zaključili osnovnošolsko obveznost

Podatki za šolsko leto 2017/2018

Priloga A.1: Prikaz števila učencev, ki so uspešno končali osnovno šolo

OŠ/PŠ	Število vseh učencev	Od tega učencev Romov	Št. učencev Romov v 9. r	Uspešno končali OŠ
BRŠLJIN	528	122	3	1
CENTER	598	15	0	0
DRAGOTINA KETTEJA	62	27	1	0
DRSKA	516	14	0	0
GRM	788	21	0	0
OTOČEC	238	7	0	0
STOPIČE	275	8	/	/
ŠMIHEL	337	32	2	2
PŠ Birčna vas	72	10	**	**
Skupaj:	3414	256	6	3

**Pouk na PŠ Birčna vas se izvaja od 1. do 5. razreda.

Priloga A.2: Prikaz vseh učencev, ki so v šolskem letu 2017/18 v določenem razredu zaključili osnovnošolsko obveznost

Učenec je OŠ obveznost zaključil v	OŠ Bršljin	OŠ Center	OŠ DK	OŠ Drska	OŠ Grm	OŠ Otočec	OŠ Stopiče	OŠ Šmihel	Skupaj:
3. razredu									
4. razredu	2								2
5. razredu									
6. razredu	4		1	1	4			1	11
7. razredu	4				1				5
8. razredu	5								5
9. razredu	2		1						3
Skupaj:	17		2	1	5			1	26

Podatki za šolsko leto 2018/2019

Priloga A.3: Prikaz števila učencev, ki so uspešno končali osnovno šolo

OŠ/PŠ	Število vseh učencev	Od tega učencev Romov	Št. učencev Romov v 9. r	Uspešno končali OŠ
BRŠLJIN	535	106	3	2
CENTER	602	17	0	0
DRAGOTINA KETTEJA	65	31	2	0
DRSKA	553	23	0	0
GRM	806	20	0	0

OTOČEC	253	7	0	0
STOPIČE	290	7	/	/
ŠMIHEL	335	31	1	1
PŠ Birčna vas	84	13	**	**
Skupaj:	3.523	255	6	3

Priloga A.4: Prikaz vseh učencev, ki so v šolskem letu 2018/19 v določenem razredu zaključili osnovnošolsko obveznost

Učenec je OŠ obveznost zaključil v	OŠ Bršljin	OŠ Center	OŠ DK	OŠ Drska	OŠ Grm	OŠ Otočec	OŠ Stopiče	OŠ Šmihel	Skupaj:
3. razredu	1								1
4. razredu									
5. razredu									
6. razredu	6			1				2	9
7. razredu	3		1	1					5
8. razredu	4				2				6
9. razredu	1		2						3
Skupaj:	15		3	2	2			2	24

Podatki za šolsko leto 2019/2020

Priloga A.5: Prikaz števila učencev, ki so uspešno končali osnovno šolo

OŠ/PŠ	Število vseh učencev	Od tega učencev Romov	Št. učencev Romov v 9. r	Uspešno končali OŠ
BRŠLJIN	544	95	0	0
CENTER	609	20	0	0
DRAGOTINA KETTEJA	71	37	3	3
DRSKA	557	24	1	1
GRM	800	19	2	2
OTOČEC	273	7	0	0
STOPIČE	300	7	/	/
ŠMIHEL	358	36	1	/
PŠ Birčna vas	86	14	**	**
Skupaj:	3.598	259	7	6

**Pouk na PŠ Birčna vas se izvaja od 1. do 5. razreda.

Priloga A.6: Prikaz vseh učencev, ki so v šolskem letu 2019/20 v določenem razredu zaključili osnovnošolsko obveznost

Učenec je OŠ obveznost zaključil v	OŠ Bršljin	OŠ Center	OŠ DK	OŠ Drska	OŠ Grm	OŠ Otočec	OŠ Stopiče	OŠ Šmihel	Skupaj:
3. razredu			1						1
4. razredu									
5. razredu							1		1
6. razredu	3							1	4
7. razredu	3		1					1	5
8. razredu	7								7

9. razredu								1	1
Skupaj:	13		2					1	3

Podatki za šolsko leto 2020/2021

Priloga A.7: Prikaz števila učencev, ki so uspešno končali osnovno šolo

OŠ/PS	Število vseh učencev	Od tega učencev Romov	Št. učencev Romov v 9. r	Uspešno končali OŠ
BRŠLJIN	557	97	7	6
CENTER	628	22	0	0
DRAGOTINA KETTEJA	84	39	3	3
DRSKA	573	27	0	0
GRM	833	24	2	0
OTOČEC	302	7	0	0
STOPIČE	297	2	/	/
ŠMIHEL	362	30	2	2
PŠ Birčna vas	80	16	**	**
Skupaj:	3.716	264	14	11

**Pouk na PŠ Birčna vas se izvaja od 1. do 5. razreda

Priloga A.8: Prikaz vseh učencev, ki so v šolskem letu 2020/21 v določenem razredu zaključili osnovnošolsko obveznost

Učenec je OŠ obveznost zaključil v	OŠ Bršljin	OŠ Center	OŠ DK	OŠ Drska	OŠ Grm	OŠ Otočec	OŠ Stopiče	OŠ Šmihel	Skupaj:
3. razredu			1						1
4. razredu									
5. razredu	2							1	3
6. razredu			4					2	6
7. razredu	6							3	9
8. razredu	1							2	3
9. razredu	1				2				3
Skupaj:	10		5		2			8	25

Priloga B

Podatki Zavoda RS za zaposlovanje, OE Novo mesto

Priloga B.1: Brezposelne osebe po ravneh izobrazbe

Dosežena raven izobrazbe	dec. 16	dec. 17	dec. 18	dec. 19	dec. 20	dec.21
Nepopolna osnovnošolska	215	196	174	186	176	188
Osnovnošolska	67	69	79	74	80	84
Nižja poklicna	2	3	3	5	4	3
Srednja poklicna	1	1	1	2	2	2
Skupaj	285	269	257	267	262	277

Priloga B.2: Brezposelne osebe po starosti

	dec. 16	dec. 17	dec. 18	dec. 19	dec. 20	dec. 21
do 17 let	24	10	11	16	13	10

18–24 let	56	57	36	38	39	50
25–29 let	35	36	39	41	38	44
30–39 let	91	89	89	91	88	93
40–49 let	64	63	70	71	75	72
50–59 let	15	14	12	9	9	8
60–69 let				1		
Skupaj	285	269	257	267	262	277

Priloga B.3: Po spolu

	dec. 16	dec. 17	dec. 18	dec. 19	dec. 20	dec. 21
moški	132	120	113	119	124	129
ženske	153	149	144	148	138	148
Skupaj	285	269	257	267	262	277

Priloga B.4: Odjave iz evidence brezposelnih zaradi kršitev obveznosti

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kršitev obveznosti	72	57	33	36	23	25

Priloga B.5: Vključitve v ukrepe APZ

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1. Usposabljanje in izobraževanje						
1.1. Programi neformalnega izobraževanja	16	8	18	40	26	2
1.2. Formalno izobraževanje	59	55	30	26	40	23
3. Spodbude za zaposlovanje						
3.1. Subvencije za zaposlitev		1				1
4. Kreiranje delovnih mest						
4.1. Spodbujanje delovne in socialne vključenosti	10	8	8	8	11	11
Skupaj	85	72	56	74	77	37